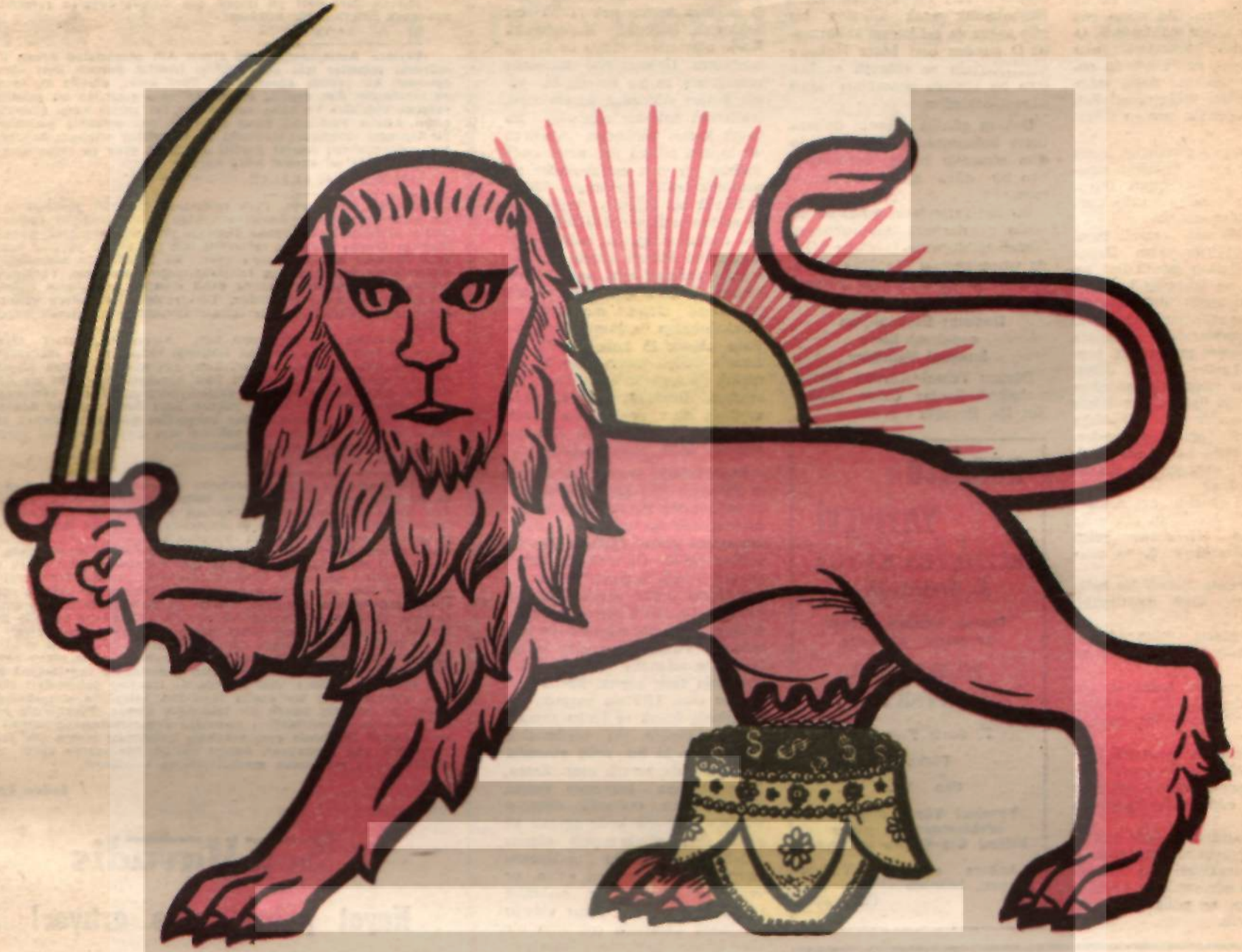

YÖN

HAFTALIK GAZETE

MİLLETLERARASI BÜYÜK SKANDAL

İKİ MİLYAR DOLAR, İRAN SARAYI İLE AMERİKAN
YETKİLİLERİ ARASINDA NASIL PAYLAŞILDI?

OKUYUCU'DAN YÖNE

Kızılây saldırganlıkları

«Dönüşüm», «Toplumcu dergi», Kapitalizme paydos, Dönüşümde...

Elindeki dergiyi hiç bir kanunsuz yola sapmadan satmaya çalışan bu genç, ilk yumruğu parlayan flaşlar arasında yiyordu. Bununla faşist saldırı 6 Haziranda Kızılây'da başlamıştı. Söylendiği ne göre, sömürge olma aşkına her yumruk atana iyi bir ücret de biçilmişti. Adam başına, çıkar dıkları hâdiseye göre, en aşağı yirmi lira!.. İşin en acı tarafı da, çocukların üstüne atılanlar haklarını korumaya çalıştıkları beyni parayla yıkanmış üç beş emekçiydi.

Çocuklar yırtınıyordu. Yumruğa karşı fikir diyorlardı. Dayak vediler, sustular... Bu susuş çok korkunç bir sonla noktalandı. Olay yerine akan kuvvetleri, coplar la karakollara sürüklüyordu onları... Polis suçluyu değil, saldırtıya uğrayanları topluyordu! Patliyorum hırsımdan bunları düşünürken

Sonra karakola gitmiştim çocukları görmek için. Öyürüm neza-ret diyordu polis efendi. Buyurum diyordu copunu sallarken... Güç uzaklaşım oradan...

Her söylediğimizi yalanla dam-galyonlar. Fikirler yalan.. Dayak lar yalan! Halkın gördükleri yalan! Yoksa bu işkeme karalları-nın his istismarcısı dokunulmaz-lık propagandistlerinden orada hazır bulunmalarına «Bunlara devlet otoritesini gstermeli, hep-sini içeri tkmah» diyerek dolay-ıktıkları da mı yalan? Çıdıracağı-kanı... Meclis üyesi de mi böyle yapar? O üyeler ki, haksızlığa karşı yemli olarak geliyorlar. Sonra haksızlara karşı, dayak yie-neri içeri attıyorlar! Bu da mı yalan yoksa?

Komedinin en can alıcı noktası ise ağızındaki Amerikan sakızı ile bir gazetenin «Heyecana gelen halk Dönüşümcülere dayak attı» Jemesiydi.

Bu bir tertipti. Şahidi ise halk-tı. Bakın bunu nasıl ispatlayabi-leriz:

1 — Bazı gazete müsveddeleri, olayları üç gün önceden haber ve riyorlardı...

2 — Saldırganlar, Kızılây'da gö-rülen tiplerden değildir. Bunların parayla tutuldukları söylenmekte-dir.

3 — Bildiğiniz bir gazetenin foto muhabiri —daha önce orada hiç görülmemesine rağmen— ilk yum ruğu tesbit eden flaşı başarıyla parlatmıştı.

4 — Olay sırasında polis sadece saldırıya uğrayanları topluyordu.

5 — Milletvekilleri olay sırasında saldırıya uğrayanların aleyhinde konuşuyor ve polis şefleri ile görüşüyorlardı.

6 — Olay sırasında aksi fikri savunun bir dergiyi satanlar tez-gâhlarını toplamışlardı.

Bu gerçeklerin ifadesini görü-yorsunuz; Tertip. Hem de hazırlayıcıları buradayız diye bağırın lar olmak üzere... Yalnız şunu u-nutuyor bu palamut beyinler: Fikir ancak fikirle çürütülür. Yumruktan zarar görecekt tek şey kaba ettir. Bununla ise daha daya nıklı bir vücut kazanılır.

M. Sıraç Bilgin
A. U. Tıp Fakültesi
Öğrencisi

Bir işçi Danıştaya başvurdu

Bundan üç aydan az bir zaman önce Kozlu'da vukubulan vahim olayların TRT ile yayımlanmasına Başbakanlık yasak koymuş, bir gün sonra da bu kararı kaldırmış-tı. O günden beri Idare Hukuku otoritelerinin ve şöhretli avukat-ların bu konuda şacakları idari dâvayı bekledim.

Doksan günlük sürenin dolmak üzere bulunması sebebiyle, mesle-ğim olmadığı halde, Danıştay'da ben bir dâva açmış bulunuyorum.

Bir işçi vatandaşın açtığı bu dâ-vanın okurlarınıza duyurulmasını faydalı bulduğunuz takdirde YON-de yayımlanması için dâva işliha-mının bir örneğini ilâşikte gönderi-yorum:

Danıştay Başkanlığına
sunulmak üzere
İstanbul Valiliğine

Dâvacı: Fehmi Kurucu. Bostan mahallesi, Serdar Omer caddesi No: 164, Beyoğlu - İstanbul

AGA OGLU YAYINEVİ BİTMEYEN KAVGA J. Steinbeck

Toprak işçisinin ekme-k
kavgasını anlatıyor

MUHTEŞEM GATSBY

F. Scott Fitzgerald

Türkçesi:

Can Yücel

Yirminci Yüzyıl Amerikan
edebiyatının en güçlü
kalemi Caz Çağını anlatıyor

Ankara cad. 37/7 (Vilâyet
Karşısı), İstanbul (Yön: 081)

NAZİM HİKMET

«Memleketimden İnsan Manzaraları» ndan

ŞU 1941 YILINDA

F. 10 lira

Ödemeli isteme adresi:

EVREN YAYINLARI

Beyaz Saray No: 4 — P. K. 73 Beyazıt - İST.

(YÖN: 084)

HAFTALIK FIKIR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu
— Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İntilâz Sahibi ve Sorumlu Yazı
İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık

Yazı İşleri: Sümer
ADRES : sokak No: 14/8 Yen-i-
şehir — ANKARA
Telefon: 17 69 99. — İstanbul Büro-
su (Satış - İlan ve Abone İşleri): Mol-
lafenari Sok. No. 32 Çarşafıoğlu — İ-
stanbul. Tel: 22 95 76 — Posta Kutu-
su 512 İstanbul.

Bir yıllık (32 sayı) 60
ABONE : T.L., Altı aylık (26 sayı)
(13 sayı) 15.— T.L./dır. Yurt dışı
abonemalarda bu bedellere ayrıca
posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır.
Geçmiş sayıların fiyatı 2,50 T.L./dır.

Beher sûtında santı-
mi 25.— T.L. dir. 50-
reklî çıkacak ilân ve
reklâmlarla kitap ilanları için özel
indirimler yapılır. İlan ve reklâm-la-
rın yayımlanmasında 50000 birleşir
sorumluluk yüklenilmez.

YÖN, 12 HAZİRAN 1965

BASINDAN

ULUS

ADINE ANDIMIZDIR

MR. HAL Mc CLURE'İN KURU GÜRÜLTÜSÜ

TANINMIŞ Amerikan Haber Ajansı The Associated Press (AP) in İstanbul Bürosu Şefi Hal McClure'in bir yazısını okudum. Amerikalı gazeteci arkadaşımız, Türkiye'deki oluğu pek dar bir açıdan ve «Amerika'nın menfaatleri» yönünden ele alıyor ve tabii, böyle bir görüşün gerçeklere uyamacağı misalin, açıklık la ortaya koyuyor.

«Türkiye'de Solcuların Görüşü» başlığını taşıyan yazının çok kısa özü şu: Türkiye'de, Batı'dan ve dolayısıyla Amerika'dan Rusya'ya doğru bir akım vardır. Bu akım Kıbrıs krizi ile gelişmiştir ve Batı dışında bir destek arayan İnönü'nün eseridir. Sola doğru kayışın karşısına «eski Başbakan Adnan Mederes'e bağlı pek çok kimseyi cez betmiş olan kuvvetli Adalet Partisi» çıkıyor ve savasıyor. İş başında-ki ürgüplü Hükümet sol akımlara karşı pek gevşek davranmaktadır. Bu hükümete dahil Adalet Partisi'nin Genel Başkanı Süleyman Demi-rel'in yakın zamanda Halk Partisi'ne hücuma geçmesi beklenmelidir. Dolayısıyla, önümüzdeki seçimlerin «Türk tarihinde en hareketli ve belki de en sert şekilde geçeceği» anlaşılmalıdır. Bahalı diplomatlar, Türkiye'nin sola doğru kayışından ötürü endişe duyuyorlar. Bu aksi-mi durdurmanın çaresi ne olabilir?

AP, İstanbul Bürosu Şefi, o çareyi de söylüyor: «önümüzdeki dört yıl içinde, çok ihtiyaç duyulan reformları ya-pabilecek istikrarlı bir hükümet.»

AP, AP, YI TUTUYOR

Böylece, Amerika'nın Ünlü ajansı AP, (Associated Press) in, önlü-müzdaki seçimler için adası AP'yi (Adalet Partisi) ileri sürdüğüne eğilimli bir şekilde öğreniyoruz. Türk halkı, elbette ki, ismet İnönü tarafından Batı dışında destek aramaya çıkarılan bir politikaya o-verecek değildir! Ya kime verecektir? Sol akıma karşı arslanlar gibi çıkan Adalet Partisi'ne! Buna bir de —pek üstünlüğe güvenemiyen— bir temenni ekleniyor. Mademki sol akımların ortamını hazırlayan se-bep reformlardır; Adalet Partisi iş başına gelir ve reformları yapar-sa, Türkiye'de sol akımın kökü kazınır.

TEHLİKELİ ALAKALAR

Mr. Hal McClure'in, Türk solcularını tehlikeli gördüğü ve bunla-rın reformist Türk aydınları olmaktan ziyade, anarşist komünist un-surlar vasfında bulunduğu inandığı, yazıdan anlaşılıyor. Çünkü, Tür-kiye'nin ihtiyaç duyduğu reformlar için bu derece güçlü koparıma-ması lâzımdır bay McClure'a göre. Bu görüşünün maksadı, Batılı diplomatları da bu derece telaşlandırdığına bakılırsa, Türkiye'yi Batı blokundan ayırıp Rus blokuna dahil etmektir. Hareketin ilhamcısı ve başlatıcısı da ismet İnönü'dür. Türkiye'deki reformlara gelince, onu dört senelik «istikrarlı» bir iktidar zamanında halletmek mesele bile değildir.

Türkiye'nin fikir hayatının bazı Amerikan ajanları tarafından baskı ve tesir altına alınmak istendiği iddiaları, bay McClure'in ma-kalesiyle hak kazanmış oluyor. Zira, bay McClure, Türk sosyalistleri-nin son derece millî ve meşrû fikir hareketlerini, tıpkı bir AP, poli-tikacısı gibi (Adalet Partisini kast ediyoruz) suçlamaya kalkışmaktadır. Buna herşeyden önce hakkı yoktur. Eger hakkı olduğu kanaatindey-se ve Türkiye'de kendisine hak verecekler çıkacaksa, demek ki Türk sosyalistlerinin bağımsız bir politika diye çırpınmalarının yerden gö-ğe kadar hakkı varmış dedirteceklerdir.

NELER İSTİYORUZ ?

«Tehlikeli» sol akımın tarafında bulunmakla itham edilen kosko-ca bir millî parti ve memleketin bütün itibarlı aydınları, hiç bir nok-tası kararlıkta veya gizli kalmayan fikirleriyle ortadadırlar. Onlar, neler istediklerini, dostları ve düşmanlarına açıkça söylemişlerdir. İç-te ve dışta her nevi istismarı reddeden bir görüşün sahibi olarak mey-dana çıkmışlardır. Petrol meselesinde, madenler meselesinde, iç ve dış ticaret meselelerinde, millîliği asla münakaşa edilmeyecek ve mil-li menfaatleri gözeterek fikirleri savunmaktadırlar. Türkiye'yi az ge-lişmiş bir Ülkü ekonomisinden süratle ve sağlam bir şekilde uzaklaş-tırarak prensiplerin savunucusudurlar ve Batı gerek bu prensiplerle, gerekse Türk sosyalistlerinin fikirleriyle anlaşmazlık halinde değildir. Bunlar, yazanan zamanın itibar gören fikir ve prensipleridir.

O halde bay McClure'ın rahatsız eden nedir? Türk millî men-faatleri bakımından baktığımız zaman, ortada hiç bir sebep göremiyor-sunuz. Ama yazarın memleketi olan Amerikanın menfaatleri bakımın-dan meseleye eğilince, dostluklarda da menfaat çatışmaları olabilece-ğini, yazarın böyle bir endişe taşıdığına kolaylıkla anlayabiliyorsunuz. Fakat bu takdirde büyük bir fahişlik oluyor. Türkiye'nin meselele-rini Amerikanın menfaatleri açısından değerlendirmeye kalkın bir ya-zarla Adalet Partisi'nin aynı paralelde bulunması insana çok garip bir beraberlik gibi görünüyor. Adalet Partisi, her şeyden evvel, bu nevi beraberlikleri reddetmek mecburiyetinde kalacaktır.

Sadun TANJU

Son Havadis

Hayat pahası yine artıyor!

LOKMALARIMIZ bundan sonra biraz daha küçülecektir. Çünkü hükümet hububat fiyatlarına yüzde 6 ile 10 arasında değişen bir zam yapmıştır. Bu zamın sade ekmeğe değil, unla yapı-lan bütün maddelere, hattâ arpa dolayısıyla biraya ve arpa ile beslenen hayvan fiyatlarına dahi tesir edeceği muhakkaktır.

Sade bu kadar mı? Esnaf, tüccar ve sanayici de, ekme-k, makar-na, irmik yediğine göre, onlar da bu maddeler için ödedikleri fazla paranın acısını elbette «müstehlik» den yeni tabirle «yoğaltıcı» dan çıkaracaklardır. Fakat beriklerde de yoğaltabilecek derman kalacak mı?

Yine arada yandı sabit geliri vatandaş!.. Ve bilhassa memurlar, ücretlere, maaşlara zam olmadıkça göre aynı para ile ya daha az yiyecek alacak, yahut ki daha çok borca girecektir.

Ve bu arada da hayat pahası endeksi de başını havaya dikip yük-selecektir. Hem de zamın oranısında olmayarak... Çünkü psikolojik bir kâledir ki, bir malın maliyetine yüzde 10 zam ettiniz mi, satış fiyatı yüzde 15 ile yirmi arasında yükselir. Ve bir defa da zam fur-yası başladı mı, onun önüne zor geçilir. Şimdiye kadar hangi yerde ciddi bir fiyat kontrolüne rastladınız? Herkes bir usul tutturmuş, bir yolunu bulmuş gidiyor. Kurban bayramında da fiyatları bir kasap eyü-nü ile 12 buçuk liraya fırladı. Sonra indi mi?

Neden bu böyle oluyor? Neden meselâ hububat fiyatlarını da art-tırmak lüzumu hissediliyor? Oysaki bu zamın mali yükü 55 milyon lira hesap edilmektedir. Hububatı Ofis aldığına göre, bu fazlalığı o ödeyecektir. Nereden ödeyecektir? Elbetteki, yine Merkez Bankasının kasasına başvuracaktır. Hadi alın size banknot miktarında yeni bir fazlalık... Bu fazlalıktan dolayı, hububatla ilgili olmayan maddelerin fiyatlarında da yeni bir yükselme...

Mukadder akıbet işte budur. Ama ne çare ki, bu da zaruridir. Fı-yatları zam yapılacak. Çünkü bundan evvel iktidarı elinde bulun-duranlar, yani ne M.B.K. idaresi, ne de Halk Partisi hükümetleri, memleketin iktisadi bünyesini hiç hesaba katmadan günlerini gün et-meğe bakmışlar, uluorta söyledikleri sözlerin, yaptıkları davranışla-rın neye varacağını asla düşünmemişlerdir. Hele ağır solculara ver-dikleri fâvizin bugünkü durumun hazırlanmasında ne büyük bir emil olduğunu söylemeye lüzum var mıdır?

MÜMTAZ FAİK FENİK

YÖN

SAYFA 2

BAKIŞ

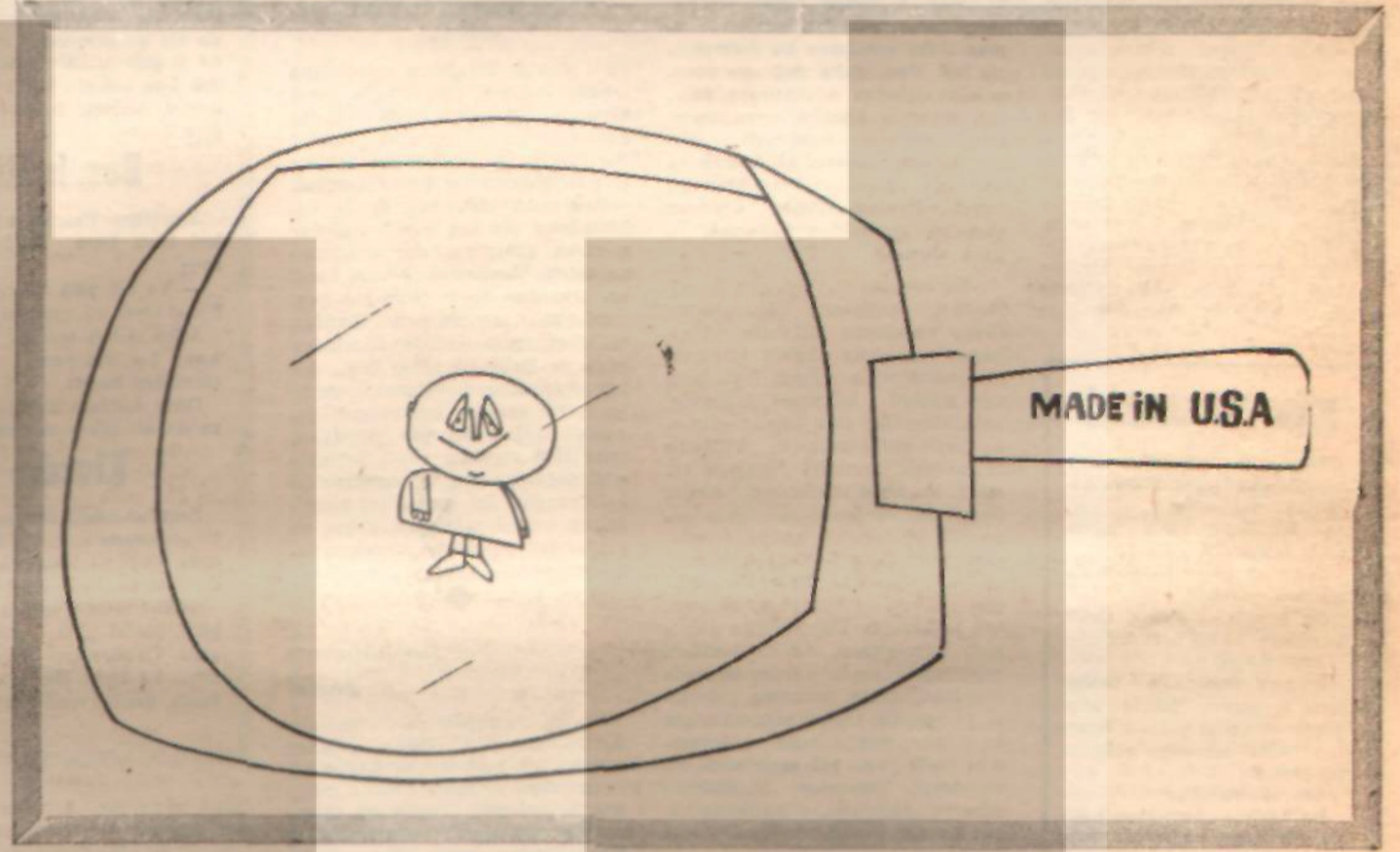
Türkiye gerçek demokrasiye doğru yavaş yavaş ilerlerken çok komik birşey oldu

... Bazı kökü dışarda işlerin Türkiye'deki temsilcisi bir müteahhit, iki üç gün içinde, koskoca bir siyasi partinin liderliğine geliverdi ve ... gerçek demokrasiye doğru gidis herkesi şaşirtacak kadar hızlandı.

Adalet Partisi'nin liderlik kademesindeki değişiklik ve onun hemen arkasından yaratılan hükümet buhranı, Türk siyaset sahnesini yarım yüzyıldır görülmeyen bir berraklığa ulaştırmıştır. Demokrat Parti ile başlayan ve Adalet Partisi ile devam eden hareketin temelindeki acıip birleşme eskidenberi dikkati çekmekteydi: taklitçi reformlara ve halktan kopmuş bir devletçiliğe karşı kurgun küteller ve bunların kurgunluğunu istismar eden, fakat aslında kendi bençil çıkarlarından başka bir şey düşünmeyen yöneticiler takımı. 1946 dan beri kütellerin kurgunluğu, dış teşvikler ve çok elverişli koşullar ortasında hızla zellenen yeni bir ticaret ve montajçılık burjuvazisinin ekmeğine yağ sürmekten başka bir işe varamamıştır. Yönetici zümre içinde başka çevrelerden gelen ve başka politikalar güdüyormuş gibi gözükken kimseler de olmamış değil; ama, bunlar, temel tutumlarını, daima hareketin gerisindeki cifte tepkiye göre ayarlamak zorunluğunu duymuşlardır. Bir vandan 1923 - 1946 döneminin kütellerdeki tepkileri üzerinde oynanırken, öte vandan da aynı dönemin «yerleşmiş» burjuvazisine karşı ortaya çıkan «yeni» burjuvazinin özlemleri dile getirilmeye çalışılmıştır. Bu yeni burjuvazi ile kütellerin menfaatleri gerisinde vatan temel çatışma ise, bazan ufak tefek maddi tavizlerle, bazan da irtica yaratmağa kadar varan mânevî dönüşlerle örtbas edildi.

Politika çambazlığında geniş tecrübe sahibi olan, iş çevreleriyle geçmiştiki ilgisi herkesin dikkatini çekecek derecelere varmayan, kurnaz ve usta bir yöneticinin elinde bu oyunun biraz daha sürdürülmesi mümkün olabilir ve Türkiye, ekonomik meselelerin tartışılmasına yönelmiş gerçek bir demokrasi düzenine yaklaşmadan kalabilirdi. Ama şimdi, dış çevrelerin desteğine güvendiğini kendi ağızıyla itiraf eden, iş adamlarından yana olduğunu hiç çekinmeden söyleyen, Türkiye'nin kendi petrollerine sahip çıkmasını «gasp» diye adlandıran, halkın temel derdleri ileri sürdüğü zaman faşistçe lâflar etmekten başkasını beceremeyen şaşkın ve acemi bir yöneticinin kişiliğinde, şimdiye kadar çok daha akıllıca sürdürülmüş olan o eski oyun bütün çirkinliğiyle sırtmaktadır.

İşte, Adalet Partisi, 1965 Millet Meclisi seçimlerine böyle bir handicap la giriyor. Son beş yıl içinde, ekonomik ve sosyal konular, şimdiye kadar görülmemiş bir genişlikle çeşitli çevrelerde ele alınmış ve tartışılmıştır. Bunlardan bazıları, örneğin toprak konusu, tartışmalardan hiç haberi olmayan, ülke üzerinde olup bitenleri duymayan insanlar için bile, nefes borusuna dayanmış bir bıçak gibi duyulan, zehirli geçenin yüzüne haykırılan, meydan kürsülerindeki demagoglara pervasızca hatırlatılan bir «katı gerçek» hâline girmiştir. Böyle bir ortam içinde, milyonlarca insanın hâlâ bütünüyle aldatılıp kendi çıkarlarına taban tabana zıt yönere sürüklen-

nebileceğini düşünmek insanlardaki sağduyuyu inkâr olmaz mı? Demokrat Partiyi ve sonra da Adalet Partisini destekleyenlerin büyükçe bir kısmı eski oyuna aldanmakta devam etse bile, bunların içinde hiç uyanan, olup bitenlerin farkına varan olmayacak mı? Uyanma, 1957'nin çok daha az elverişli koşulları ortasında bile başlamıştı. Şimdi ise, her şey, apaçık ortada: insanları topraklıktan ve işsizlikten kıvrıyan bir ülkenin kaynakları teker teker yabancılarla verilmekte, devlet eliyle zengin yaratma politikasının son perdesi olarak müteahhit avanslarınının %10'dan %25'e çıkarılması için ezilmiş tertipler hazırlanmaktadır. Kütle yararlarına böylesine avkırı bir politikayı, «sol tehlike» masallarıyla, «karşı - ihtilâl» kırkırtılmasına kadar varan İnönü ve 27 Mayıs düşmanlığıyla örtbas etmeğe imkân var mı?

AYIKLAMA

Adalet Partisi içinde olağan çıplaklığıyla ortaya çıkan oyun, Cumhuriyet Halk Partisi'ni de, 1965 seçimleri öncesinde daha açık bir tutuma doğru itmeğe yaramıştır. Yoksa, bu parti bünyesindeki bir başka acıip koalisyon daha yıllar yılı sürer dururdu. Gerçekten, son aylara gelinceye kadar, C.H.P. yöneticileri de, aslında temel amaçları yine birbiriyle çatışan iki zümreyi bir arada tutmak ve bu yüzden çelişmeli politikalara saplanıp kalmak zorundaydılar. Bir yanda, yukarıdan aşağıya ve sınımlı da olsa bir devrimcilik zihniyeti, öte yanda da tek parti devrindenberi yöneticilere kur yapmağa alışmış olan ve gelişmelerini onların himayesine borçlu bulunan bazı iş çevreleri. 1961 sonrasının buhranlı ayları geçiştirilir geçiştirilmez, bu çevrelerin Partiye ne derece «sâdik» oldukları daha kolay anlaşıldı; ufukta tehlike gördükçe İnönü'nün etkilerine sığınan «odalar ve

borsalar» takımı, şimdi daha rahat kıyılarına doğru yelken açmış gibidir. Adalet Partisi liderliğinin iş çevrelerinden yana olduğunu açıkça ilân etmesi, bu kopuşu daha da hızlandırmış, C.H.P. petrol ve maden konularında eski devletçilik günlerini andırır tutumlara daha rahatça dönmek imkânını bulabilmiştir. 1965 seçimleri, C.H.P.'nin kendi politikasına açıklık verebilmesi için, büyük fırsat. Partinin aslında pek sınımlı olan programıyla bile bağdaşmayan unsurların tasfiyesi, halk kütellerinin karşısına açık seçik bir ekonomik ve sosyal politikayla çıkılması ve nihayet devrimcilik anlayışında halktan kopmuş özentilere son verilmesi, âdetâ donmuş gibi gözükken C.H.P. oylarını arttırabilir. Adalet Partisinin %50'lik bir iktidar rüyasından uyandırılması, halkın uyanışıyla doğru orantılı. Ekonomik ve sosyal konulara, kökü dışarda kazanç ilişkilerine, ülkenin kaynaklarını dış pazarlarda satışa çıkarma tertiplerine doğru yöneltilmiş bir muhalefet bu uyanışı hızlandırabilir.

KÜTLEYİ KAZANMA

Hiç şüphe yok, Türkiye İşçi Partisi, henüz bir «dev» kuruluş hâline gelmemekle birlikte, halkın uyanmasında önemli bir rol oynayacak. Kişilikleri şimdiye kadarki oyunlara ulaşmamış insanların, açıkça sosyalist bir programla kütellerin karşısına çıkması, şimdiye kadar dokunulmamış konuları halkın temel özelemlerine göre işleyip gözleri açması, sansüdüğünden daha fazla sayıda gür sesin 1965 Parlamentosuna girmesini sağlayabilir. Yeter ki seçim öncesindeki gerginlik döneminde, akıllıca ve hesaplı davranılabilsin.

Bu noktada, hem T.I.P.'i, hem de C.H.P.'yi ilgilendiren bir duruma dikkati çekmek gerekir. Seçimlerde her iki partinin de yöneticileri C.H.P.'den T.I.P.'e kayabilececek oy sayısını fazla mübalağa etmemelidirler. Asıl dikkat, şimdiye kadar aldatılmış, kendisinin olmayan menfaatler peşinden uydurma lâflarla sürüklenmiş küteller, topraksız olduğu hâlde ağaya oy veren köylüler, hor görüldüğü hâlde liberal düzen savunucularını destekleyen işçiler üzerinde toplanmalıdır. Bu kütellerin kurgunluğu muhakkak; ama şimdiye kadar aradıklarını bulamadıkları da bellî: D.P.'yi, A.P.'yi, hattâ C.K.M.P. ve Y.T.P.'yi bile denemişler. Bu son iki parti, M.P. ile birlikte, 1965 fırtınasına ancak bazı yerlerde, o da bazı politikacıların adları sayesinde karşı koyabileceklerine göre, ekonomik ve sosyal konuları en açık, keskin ve vurucu deyimlerle ortaya dökenlerin kazanabilecekleri hayli ov var demektir. Kentlerin bazı uvanık çevrelerindeki dalgalanmalar, bu büyük kütellerdeki kaymalar yanında epey önemsiz kalır. Halktan yana olmadıkları ilân edenlere karşı toprak, maden, petrol, konut, yabancı sermaye, dış politika, vergi gibi konuların ileri sürülmesi, onların parti bünyeleri içinde şimdiye kadar tırlı valanlarla yürütülen acıip koalisyonları temelinden sarsabilir.

Kütelleri aldatanlar, mükemmel bir prototip sayesinde ve önemli bir seçim eşliğinde, bir elleri dış köklü şirketlere, bir elleri de kendi ülkelerinin kaynaklarına uzanmış durumda yakalandılar. Onları bu topraklardaki cileli insanların gözünde rezil etmenin tam zamanıdır.

Mümtaz Soysal

Seçim Kampanyası Başladı

'Adalet Partisi efsanesi yıkılma yoluna giriyor

AP Genel Başkanının bu ilk gezisi, ilk gövde gösterisiydi. Menderes'in gezileri gibi, uzun uzun hazırlanmış, plânlıydı. Ama gövde gösterisi, Menderes'in ünlü gezileriyle mukayese edilirse, tam bir fiyaskoyla bitti: Kütelerde eski his ve heyecan fırtınası kalmamıştı. Heyecanın yerini bezginlik ve ilgisizlik almıştı. Bu sebeple, teşkilâtın çabalarına rağmen, AP Genel Başkanı, hiç bir zaman büyük kalabalıklar toplayamadı ve dinleyicileriyle, Menderes'in pek iyi basarılı bir hissi rabata kuramadı. Demirel, AP kütlesi için tam bir yabancıydı.

Gönlüyle hitap edemiyen ve güven veremiyen Demirel, kafaları da aç bıraktı. Söyledikleri bir takım savunmalardan ve «Türkün, doğrusum, çahşkanım gibi ilkokul tekerlemelerinden öteye gitmedi. Demirel'in, ukalâ bir edayla sıraladığı ilkokul tekerlemeleri, bugünkü şartlar altında, mizah örnekleri sayılabilecek niteliktedir: «Vatandaş eşitlik istiyor. Düzenimiz hakikaten gıpta edilecek bir düzendir». «Kredi meselesinden bahsettiniz. Bu da halledilecektir. Fakat bu demek değildir ki, yarın bankaların kapısı açılacak, herkese para dağıtılacak. Tabii ki böyle şey olmaz. Herkes hakkını alacaktır». «AP çökerse vatandaş sahipsiz kalır». «Bize

memleketi sattınız diyorlar. İktidara geleli 3,5 ay oldu. Bu müddet içinde hiç bir şey satmış değiliz». «İki vatandaş toprak sıkıntısından bahsettiler. Bu iş kolay bir iş değildir». «Vatandaş, eser verenden eser isteriz der» v.s. v.s. Günün konusu petrol meselesinde dahi Demirel'in sözleri Menderes devrinin komprador tekerlemelerinden öteye gitmemektedir:

«1954 te, petrolden zengin olan diğer memleketlerin yaptığı gibi yapalım demişiz. Bir kanun çıkar mıştız. Bulsunlar, ortaklaşalım demişiz, definenin üstünde aç otur. mayalım demişiz... Aldanız, bizi istismar ederler gibi sözlerle hareket ederek, yabancı sermayeyi çıkaralım, petrolü millileştirelim, kendimiz yapalım dersek ve kendimiz uzun seneler olduğu gibi para, tecrübeli teknisyen bulup yapamazsak, işletmezsek o zaman daha senelerce bu memleketin küt olan, daha doğrusu olmayan dövizinden milyonlarca doları dışarıya ödemek veya memleketi petrolsüz bırakmak gibi bir duruma düşeriz ki, bunun ve bali çok ağırdır. Fakaralıktan şikâyet ediyoruz, zengin olmanın yollarını aramaktan kaçarsak, fakara oluruz.»

Komprador edebiyatçısı Genel Başkan, kütelerin özelemlerine cevap vermeyen hükümet ısratı karşısında «Yüz günlük hükümetiz» mazeretine sığındı. Halbuki yüz günlük hükümet sırasında, halk aleyhine, ama tüccar yararına hayli şey yapılmıştı: Tütünde tüccarlık, üreticiyi perişan etmişti. Fındıkta tüccarlık, fındık fiyatlarını düşürmüştü. Gübre satışında tüccarlık, gübre fiyatlarını yükseltmişti. Toprak reformu ödürlülmüştü. Bütçede gecikme, yatırımları aksatmış, durgunluk yaratmıştı. Durgunluğu gidermek için alınan, müteahhitlere milyarlık avanslar verme tarzında tedbirler, artan savunma giderleri ve çeşitli seçim yatırımlarıyla birleşince, durgunluğu gidermeden enflasyona yol açabilecek nitelikteydi. Tüccarlar Kulübünün tüccarlık politikası, daha birkaç ayın içinde halkın aleyhinde tecelî etmişti.

Karadeniz gezisi, halkın bunu henüz yeteri kadar bilinci olmasa da, sezmeye başladığını gösterdi. «Komünizm kokmayan bir toprak reformu» istekleri, tefecilikten şikâyet, «bu sistem içinde çalışanlardan çok, masa başında oturanları zengin etmeye yarıyor» feryatları yavaş yavaş uyanışın belirtileridir. Halkın sevgisiz ve ilgisiz tutumu da, iktidarın derilerine deva bulamayacağı inancının bir cins pasif protestosu sayılabilir.

1965 seçimlerinde artık 1961 de olduğu gibi, «Gözlerimin içine bakın» edebiyatıyla kolaydan başarı sağlamak mümkün görünmemektedir. AP, II Genel Meclis seçimlerinde aldığı yüzde 50'ye yakın oyu, tüccarlık politikasıyla almıştı. Herhalde büyük güçlük çekecek, büyük bir ihtimalla gerileyecektir. Tüccardan yana olup, halkı da peşinden sürükleyebilme devri, Türkiye'de yavaş yavaş kapanmak üzeredir. Bunun içindir ki, AP, in hitat yoluna girmiştir. Karadeniz gezisi, bu inhitatın çarpıcı örneklerinden biridir. Ne var ki AP, nin tüccar-sever yöneticileri, bunun farkında değillerdir. Önüne geleni komünistlikle suçlayarak halkı uyutabilecekleri inancındadırlar. AP Genel Başkanı, «CHP, yi solculukla mücadele etmediği için devirdik» diyecek kadar ölücü kaçırmıştır. Bölükbaşı ise, müzayedeyi artırarak, bu sefer «AP'nin solcularla mücadele etmediğini» ileri sürmüştür. Böyle bir solculukla mücadele müzayedesi, meselenin ne kadar komplikleştirildiğini göstermektedir. Bakanların aşırı cereyanlarla mücadele komitesi çalışmaları da bulvarlarda dergi satışı ölemek için Belediye Zabıta Kanununu uygulat-

A.P. Başkanı Demirel Erzetil...

mak, Devlet Tiyatrosu oyunlarına sansür koymak gibi fazla ciddi olmayan laflar etrafında dönüp durmaktadır. Gelgelelim Adalet Bakanı Baran, komünizm tehlikesi edebiyatın ne kadar samimi, yetten uzak olduğunu açıkça belirtmiştir: «Ortaya ağır iddialar koyarak geniş yankılar uyanması na sebep olanlardan, Adalet mekanizmasının niçin harekete geçmediğini soranlardan bazıları tahkikat açılıp da kendilerinden bilgi ve delil istenince hiç bir şey vermemekte, verememektedirler.» Ne var ki, halkın çok gerisinde kalan demode politikacıların 1965 seçimlerinde komünizm edebiyatından başka sermayeleri kalmamıştır. Bu sermayeyi alabil-digine kullanacaklardır. Fakat ne yaparlarsa yapsınlar, seçmen uyanmaktadır.

Başbakanın gezisi

Ürgüplü on gün süreli gezisinde perişan, çileli, fakat gittikçe uyanan bir halk buldu. Radyo köye girmişti ve halk, toprak reformu, petrol gibi meseleleri günü gününe takip ediyordu. Haberleri Başbakanın önce ahyor ve «nereden öğrendiniz» sorusuna, «gece radyoda dinledik» cevabını veriyordu. Adana'da köylüyü toprağa kavuşturmaktan bahseden Başbakan dakikalarca alkışlanıyordu. Başbakan on günlük gezide çeşitli şikâyetler dinledi ve notlar aldı. Şikâyetlerden biri Kayseri'de ithalat - ihracat birliği temsilcisinden geldi. Temsilci, «Bizi bu Odalar Birliğinin elinden kurtarınız. İstanbul'da azınlıkların elinde bir firmaya 600 bin dolar kimyevi gübre tahsis ettirir, bize ise 42 bin dolar. Odalar Birliği İstanbul ithalatımızın elinde. Bütün Anadolu toplansak bunlara karşı bir şey yapamıyoruz.»

Ürgüplü, tüccarın tüccardan şikâyetini «meşgul olacağım» diyerek geçiştirdi. En büyük şikâyet işsizliktendi. Herkes fabrika soruyordu. Menderes'in büyük İsrail örnekleri olan temelli atılmış fabrikaların tanımlanmasını istiyordu.

Başbakanın Nevşehir girişinde sırasındaki bir kısım halk, otomobillerle hücum edercesine, «Buraya niçin geldiniz?», «Ölü fabrikayı kaldırılmaya mı?» şeklinde konuştu.

Olayı hatırlarsınız: Kırşehirli vatandaşların oylarını MP'ye vermesi üzerine, o devrin iktidarı aldığı bir kararla bu ilçe haline getirmiş, il merkezini de Nevşehir nakletmişti. Hüs bu ya, Bayar - Menderes takımı bununla da kalmamış, Nevşehir merkezinde, Kırşehir inat, bir mensucat fabrikası kurma kararını almış. milyonlar sarfolunarak, Nevşehirde 5000 işlik bir fabrikanın derhal temelli atılması, inşaat tamamlanmış ve bir kısım makineler bu fabrikaya yerleştirilmişti. Tam bu sırada 27 Mayıs devrimi olmuş, yetkili uzmanlar fabrikada inceleme yaparak, Nevşehirde böyle bir fabrika kurmanın rantabl olmayacağını tesbit etmişlerdir. Bu rapor üzerine makineler sökülerek başka yere nakledilmiş ve milyonlar heba edilmişti.

ÇETİN ALTAN

Artık Almayın

A.P. yöneticileri derler ki: — Partimiz en güçlü partidir ve bu gücü büyük milletten almaktadır. Bak hele, biz de bu gücü nereden alıyor diye merak ederdik. Meğer milletten alıyoruz. Tevekkeli değil vere vere nihayet bu hale düşmedi zavallı.

Küçük Bir Teferruat

Uzay adamları ile aramızda fazla bir fark yoktur. Onlar da biz de dünyadan aynı ölçüde kopup uzaklaşıyoruz. Ancak işte onların yönü yukarıya doğru, bizimki ise tersine aşağıya doğru.

Bes belli

Amerikan firması müteahhitleri kara kara düşünüyorlar mı? — Ya bir gün Amerika çekilip giderse ne yaparız? Allah Allah merak edilecek konu bu mu yani? Program şimdiden hazır: Önce kurban keseceğiz. Sonra da zil takıp oynayacağız.

Elveda

Parti sözcüğü Frenkçede «gitti» anlamına da gelir. Şimdi biz deki partileri buna göre adlandıralım: Adalet gitti. Cumhuriyet halk gitti. Millet gitti. Yeni Türkiye gitti. Cumhuriyet Köylü Millet gitti. Ve işçi... Hayır onlar gitmedi, henüz yeni geliyorlar.

Hele Bekleyin

Amerika ile petrol arasında sıkı fıkı bir bağ var. Satılmısların iddiasına göre Türkler ikisini de çıkartamazlar mı.

Kara Sevda

Amerika iddia ediyor: — Biz Türkiye'yi çok ama pek çok seviyoruz. Tehlike de burada ya zaten. Matüni Ya aşkın gözü kararmasına belâhı derler.

İşin Doğrusu

Kapitalistler en çok neye kızar? Sosyalizme. Neden? Çünkü sosyalizmde başkasını çahştırarak geçinmek yoktur. Demokrasilerde kapitalistlerin: — Kahrolsun sosyalizm diye bağırarak haklarıdır. Buna karşılık çalışanların da: — Kahrolsun kapitalizm diye bağırarak haklarıdır. Kapitalistler haklarını doya doya kullanıyor ve hergün yurtına yurtına bığırıyorlar. Peki çalışanlar niye kullanamıyorlar kendi haklarını? Çünkü kullandıkları takdirde ya işlerinden atılıyorlar, ya polis yakalarına yapıyorlar. Görülüyor ki Türkiye'nin efendisi sadece işverenler ve zenginlerdir. Peki öyleyse köylünün efendiliği nerede kalıyor? Söyleyelim onu da: — Bayram nutuklarında.

Buğday zammı

Buğday fiyatları meselesi, bu ülkenin yıllardır çözülmemiş önemli derilerinden biridir. Ofisin buğday satın alma fiyatları, enflasyon ve unlu maddelere zam korkusuyla, düşük seviyede tutulmakta ve buğday fiyatı, genel fiyat seviyesinin gerisinde kalmaktadır. Bunun buğday üreticisine karşı bir haksızlık olduğu muhakkaktır. Yalnız mesele bundan ibaret değildir. Zamanın asıl yararlanacaklarını, buğday ekimi yapan büyük ve orta çiftçilerin olacağı bellidir. Büyük çiftçi kitlesi, genellikle kendi ihtiyacı kadar hububat yetiştirebilmekte, hatta buğday satın alma durumunda kalmaktadır. Ucuz gübre, kredi tarfında çeşitli devlet yatırımları nasıl büyük ve orta çiftçiye yarımorsa, buğday zammı da esas itibarıyla onlara yararacaktır. Ufak çiftçinin önemli bir kısmı, şehirlerdeki işçiler ve dar gelirli buralardan zarar göreceklerdir. Üstelik, orta ve büyük çiftçiler hemen hemen hiç vergi ödememektedirler. Eğer büyük ve orta çiftçileri etkili şekilde vergilendiren bir tarım vergisi mevcut olsaydı, toprak reformu yapılsaydı buğday zammını son derece normal karşılamak gerekirdi. Ama tarım vergisini ve toprak reformunu reddedenlerin buğday zammına gitmesi, aslında ağalara hizmetten başka bir şey değildir. Üstelik, Hükümet enflasyonist bir politika izlemektedir. Müteahhitlere tanınan avansın yüzde 10'dan yüzde 25'e çıkarılması kararlaştırılmıştır. Yüz milyonlarca lira, böylece bir çırpıda müteahhitlere aktılacaktır. Bütçe milyarın üstünde açık ver-

KÖK MESELESİ

Morrison firmasının temsilcisi Süleyman Demirel Karadeniz gezisinde: — Kökümüz Türk milletinin içindedir... demis. Doğrusu Bay Süleyman'a sormak gerek: Şu Ereğli — Demir Çelik kazınma kökü nerede? Amerikada. Kopers Amerikan firmasıyla iç pazarı tekele alıp demir ve çelik yüksek fiyatları halka sığırma çalışanlar kimler? Siz kapitalistler! Şu Türk — Amerikan bankasının kökü nerede? Amerikada. Yabancı kapitalistlerle ortak olup iç piyasada kökü dışarıda banka kurmak bizim fikri? Siz kapitalistler! Amerikan darısı işleyip iç piyasaya satan Nişasta Glikoz fabrikasının kökü nerede? Dışarıda. Bu fabrikayı Cooley fondan faydalanıp kuranlar? Siz kapitalistler! Petrol kaynaklarımızı kökü dışarıda şirketlere teslimde direnen kimler? Siz kapitalistlerin! Türkiye Maden Kanunu tasarsın kimne hazırlattılar Türk kapitalistleri? Mr. Ely adında bir Amerikalıya... Bu kökü dışarıda maden tasarruflarını kanunlaşması için uğraşanlar kimler? Siz kapitalistler! Türk gazetelerinde işçi-rede satılık villaların ilanları çıkıyor. Kime teklif ediliyor bu işçi-rede satılık villalar? Fakir fakara halka mı? Köylülere, işçilere, memurlara, subaylara, öğretmenlere mi? Hayır! Siz kapitalistler! Ne yandan bakarsanız bakan kökü dışarıda kurumların memleket içindeki temsilcileri... Ve üstelik: — Kökümüz Türk milletinin içindedir... diyorlar. Hayır sizin kökünüz yabancı kapitalizmin içindedir. Eğer Türkiye için de bir kaç kök atmak ihtiyacı duymuşsanız bu sadece milleti emmek içindir.

araya namzet iken, savunma ve sevinç yatırımlarıyla açık büyülmüştür. Toprak Mahsulleri, buğday mübayaasını ancak Merkez Bankasına geri ödemekte çok güçlük çektiği büyük borçlanmalarla karşılamaktadır. Böyle bir milliyonist politika içinde, buğday zammı gerekli de olsa, tehlikelidir.

Genel Kurmaydaki Petrol Toplantısı

Ordu Yürütme Kurumunun TPAO'ya ortaklığı gibi TPAO Genel Müdürlüğüne yardım dört ila altı milyar dolar kadar yük ve enerji subvansiyonları Genel Kurmay da genel idareyi açıklaması, subvansiyon petrol şirketlerinin türbülanslı çağrılarla krizler geçirtti. Yeni Gazete. TPAO Umum Müdürü, Hükümette baskı yapmak istiyor» başlığı altında toplantıyı verdi ve meseleyi ancak özel bakımından tenkide cesaret ederek, «Toplanti sorumlu Hükümetin bilgisi olmadan yapılmıştır.» dedi. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, «Olayı gazetelerden öğrendim» diye söyleyerek öfkesini açığa vurdu. Başbakan da «Bu konu Enerji Bakanını ilgilendirir. Genel Kurmayda toplantı yapılacağı hususunda bana bilgi verilmedi» dedi.

Usul meselesinde koparılmak istenen fırtına, aslında ordunun milli petrol davasını benimsemesinden, Petrol Kanunu değişikliğini kendisine mal etmesinden ve hatta millileştirmeyi dahi sempatik karşılamasından duyulan endişeyi yansıtmaktadır. Yani itiraz esastır. Nitekim toplantıda yabancı petrol şirketlerinin Türk petrolüne el atından nasıl savaş çabalarını uzun uzun anlatan ve Petrol Kanunu değişikliğine mal laka gerçekleştirilmesini isteyen

TPAO Genel Müdürü tam bir tasviple karşılanmıştır. Davâ, orduya mal olduktan sonra, Petrol Kanunu değişikliğinin mutlaka gerçekleştirilmesi bilene yabancı şirket savunucuları bunun için telaşlıdır.

AID'nin marifeti

Devlet Planlama Teşkilatının Bursa seminerinde konuşan D.P. T. Proje Tetkik Şube Müdürü Nejat Ölçen, AID'nin kalkınma çabalarımız nasıl baltalandığını açıkladı. Yüksek Mühendis Ölçen'in sözleri şudur: «Büyük projelere kredi veren Amerikan Tardım Teşkilatı (AID), bir yandan Türkiye'nin bol proje hazırlanmasını istemekte, bir taraftan herşeyi ile hazır durumdaki Batıman — Iskenderun petrol borusu hattına, Petrol — Kimya Sanayii projesine, sun'ı gübre tesisleri projelerine büyük güçlükler çıkarmaktadır.

AID'nin tutumunda şaşılacak fazla birşey yoktur. Mobil ve Shell, petrol borusu hattının T.P. A.O. ya verilmesine şiddetle karşıdır. Boru hattını ele geçirmek istemektedirler. Eski ve yeni hükümetlere bu konuda büyük baskı yapılmıştır. Fakat İnönü ve Hü. da' Oral direnmisler, işi TPAO'ya vermişlerdir. Yeni hükümetin de bu kararı değiştirmesi kolay değildir. Ama AID kredi işini uzatarak boru hattı inşaatını sabote

Petrol — Kimya Sanayii için de petrolün bir an önce Akdenize aktırılması hayati meseledir. Ancak böylece Doğuda petrol üretimi artacak ve yabancı petrol şirketlerinin nakliye imkânı zayıflayacak, retli ortadan kalkacaktır. AID, petrol şirketlerinin teklifleriyle, bu hayati teşebbüsü baltalamaktadır.

Prof. Muammer Aksoy, Eskişehirde verdiği bir konferansta, bu konuda şunları söylemiştir: «Sürt bölgesinden Akdenize bir petrol petrol borusunun döşenmesine karar verilmiş ve 1963 yılında bu iş plâna alınmıştır. Ama Mobil şirketi derhal bu işin karşısına çıkmış, (Bu boru inşaatı zararlıdır, çok pahalıdır. Türkiye bu işin altından kalkamaz, bu borunun rantabilitesi yoktur) demiştir. Bugün bu boru işinin yapılması TPAO'ya verilmiştir. Ama Mobil bu defa Dünya Bankası kanalıyla dahi baskı yapmak suretiyle boru işine ortak olmak istemektedir.

Petrol — Kimya Sanayii içinde durum aynıdır. Bu çok kârlı işe bir Amerikan firması, gerçek maliyetin birkaç kat üstünde teklifler ileri sürerek talip olmuştur. Talep, Devlet Planlama Teşkilatının da uyanık davranmasıyla reddedilmiştir. Petrol — Kimya Sanayii kurma işi TPAO'ya verilmiştir. AID şimdi kredileri geciktirerek, bu sanayii kurumunun önlemekte, dir.

Nejat Ölçen, bütün Konsorsiyum kredilerinde aynı gecikmelerin görüldüğünü açıklamıştır. Unutmamak gerekir ki, emperyalist ülkelerin sağladıkları dış krediler, o ülkelerdeki büyük tekellerin yararına verilmektedir. Esas olan büyük tekelin mallarının ihracı edilişi, ya da o tekelin tesisler kurmasıdır. Bunun içindir ki emperyalist ülkelerin dış yardımları, az gelişmiş ülkelerin kalkınmasını ve sanayileşmesini kolaylaştırmak şöyle dursun, engellemektedir. Bu gerçeği öğrenmedikçe, Türkiye kalkınma yoluna giremeyecektir. Amerikan yardım şartlarını incelemek üzere 1950 den önce Türkiye'ye gelen Thornburg'un raporundaki şu sözleri hatırlatalım: «Karabük mü? Karabük çelik tesisini söküp atın, hurda fiyatına satın...»

Toprak Reformu Komedi

Bir aldatmacadan ibaret olan toprak reformu edebiyatı, bir komediye dönmüştür. Bakan, Hükümetin ufak değişiklikleri diye mütevazî tasarıyı kuşa çeviren teklifler getirmiştir. Bazı Bakanlar, «haberimiz yok» diye gürültü basmışlardır. Nihayet anlaşılabilir ki, değişiklik teklifleri, ni, koalisyon parti gruplarının temsilcilerinden kurulu bir komisyon hazırlamıştır. Komisyon

İNSAN PAZARI

Türkiye'nin kaymağını sömüren takımın kalemleri ikide birde «Solculara dağıtılan rublelerden söz ediyorlar.

Hep düşünürüm; Şu solcular ne akılsız kişiler ki Amerikan kapitalizminin hizmetine girip kolayca sebezlenmek dururken ille de ruble diye tuttururlar; derleri para ise kapitalizm örgütlenmesi ne şunu duruyor?

Çıktın şu şehrin caddelerinde yürüyün. Adım başına bir Amerikan şirketi. Otomobil firmalarından petrol kurumlarına, bankalarından gazoz şirketlerine ve küllür merkezlerine kadar... sağa bakın Amerikan kapitalizmi, sola bakın Amerikan kapitalizmi...

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasında Amerikan kapitalizmi emrinde hazır yüz milyonlarca Türk lirası... Türkiye İş Bankasında gene Amerikan kapitalizmi emrinde hazır yüz milyonlarca Türk lirası...

Ustelik bunları paylaşanlar resmen ve alenen ceplerine paraları aktartırken bir yandan da Babıâledeki kalemlerine yazdırıp, Ankaradaki politikacılarına söylüyorlar:

— Türkiye'deki solculara dağıtılan rubleler.

Bugün Türkiye'deki kapitalizm - sosyalizm çatışmasının en önemli bir noktası şudur:

Türkiye'de sosyalistler hiçbir devletin desteğini aramadan, yüzde yüz Türk halkının gücüne ve milli kaynakların önüne dayanan bir akım içinde Türk sosyalizmini kurmak istiyorlar. Petrolle millileştirilmesi, madenlerin millileştirilmesi, milli eğitimin Amerikan egemenliğinden kurtulması, dış politikada bağımsızlık, demir - çelikten tutmuş elektrik kurumlarına kadar temel kuruluşların millileştirilmesi dilekleri, Türk sosyalistlerinin düşüncelerini açığa gösteriyor. Türk sosyalistleri, Türk sosyalizminin millî gerçekçi içinde ve millet eliyle kurmak çabasında oldukları. Yabancı bir devlete dayanmak ve yabancı bir devletin desteğiyle içeride toplumsalcılığı gerçekleştirmek fikri, Türk sosyalistlerinin sözlerinde yoktur.

Türkiye'deki kapitalistler ise Türkiye'de kapitalizmi bir yabancı devlete dayanarak yürütmeye çalışmaktadırlar.

Bu devlet Amerikadır. Türkiye'deki kapitalizm bunun içindir ki kökü dışarıda bir kapitalizmdir.

Amerikanın yardımıyla Türkiye'de kapitalizmi yürütmek isteyenler bu uğurda her şeyi göze almışlardır. Madenlerimizi Amerikan kapitalistlerine peşkes çekmeleri, petrol davasında:

— Millileştirilmenin karşısındayız... diye direnmeleri, demir-çelik sanayinde Amerikan kapitalistlerine imtiyazlar vermeleri ve iç pazarı onlarla beraber sömürmek için türlü biçimlerde ele, kolkola örgütlenmeleri, bu düşüncelerle gözler önüne sermektedir. Türkiye bugün Amerikan büyük firmalarının şubeleriyle donatılmıştır:

— Küçük Amerika olacağız... İddialı kökü dışarıda kapitalistlerin amaçlarını, en belirli biçimde dile getirmektedir.

Ve bugün Türkiye'deki kapitalistlerle işbirliğine giren Amerikan kapitalistleri Türkiye'de tehlîkeli mali güçlere sahip olmuşlardır. Büyük şirketleriyle basın üstünde baskı yapmak imkânlarına başvururken, Merkez Bankasında biriken paralarıyla istedikleri yönde yatırım yapmak imkânlarına resmen ve anlaşmalarla kavuşmuşlardır.

Sadece şu mekanizmayı kuralamamak bile Türkiye için Amerikan para dağıtmak imkânlarının genişliği konusunda bize fikir verebilir:

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasında A-

merikadan gönderilen ihtiyaç fazlası tarım ürünlerinin Türk parasıyla ödene karşılıkları toplanmaktadır. Bunlarla İş Bankasında Cooley fonu adıyla bir hesap açılmıştır. Burada toplanan yüz milyonlarca lira Türkiye'de iş yapacak Amerikan firmalarına ve kollama dağıtılmaktadır.

Şimdi Cooley fonuyla Türkiye'de yaratılan bütün kurumlar kökü Amerikaya bağlı kurumlardır. İstanbul ile İzmir arasında kökü yola Cooley fonu adı verilmiştir. Bu yolda sıralanan bütün fabrikalar Cooley fonuyla beslenmiştir.

Şimdi Cooley fonuyla beslenen bu kurumların başında ve basın dışında gerek İlan yoluyla ve gerek başka yollardan para dağıtma mekanizması böylece kendiliğinden yaratılmış oluyor.

Bunun dışında petrol kumpanyalarının büyük mali güçleri her zaman kapitalizmin propagandasına girecek satılık kalemleri beslemek için Türkiye için geniş vasıtalarla sahiptir.

Memleket içinde adam satın almak için bu kadar teşkilatlanmış Amerikan kapitalizmi pervasız bir biçimde çalışırken «solculara Ruslara dağıtılan paraları» dan söz açan kalemlerin ve politikacıların düşünceleri gülmeye değer ortadadır.

Bugün Türkiye'de sol'un örgütlenmesi nedir ki? Fakir İşçi Partisi açtığı şubelerin tabelasına vereceği paraları yetiştirme çabaktadır. Sol'un ne rotatifi vardır, ne de gazetesi... Babıâle'de birkaç kalem... Birkaç mütevazî imkânli dergi... Ve bunların karşısında rotatifleriyle, bol paralı organlarıyla, Ticaret ve Sanayi Odalarıyla, Bankalarıyla, Amerikan kapitalizminin Türkiye'deki bütün şubeleriyle bir büyük yemlik... Profesöründen, gazetecisinden, politikacısından, yazarından, meslek adamına kadar herkesi doyuracak bol maaşlı, bol ödenekli, bol paralı, İştah açıcı bütün teklifleriyle bir kapitalist örgütlenmesi...

Bu örgütlenme satılmışları, satılmaya adaylığını koymuş bütün imtiyazlıları ve bütün marifetlileri doyurabilir.

Ve yalnız halkı doyurmayacağı ve milleti kalkandırmayacağı gücü yemez. Çünkü halk bir mutlu azınlıkla beraber sömürme düzeni üstüne kurulmuştur.

Satılmaya hazır olanlar için Amerikan pazarları hazır Türkiye'de... Ve memleket içinde başka hiç bir yabancı devletin böylesine geniş imkânları yoktur.

Ancak bir yabancı devletin Türkiye için adam satın almak için bu kadar geniş vasıtaları elinde bulundurması çok tehlikelidir.

Nitekim Türk bankalarında Amerika emrinde bulunan Türk paraları sağduyu sahiplerini endişeye düşürmektedir. Bu yüz milyonlarca paranın dolaylı yollardan ve doğrudan doğruya seçim alanında kullanılması çok kolaydır.

Böylece Amerika, sınırlarımız içinde propaganda yapmak için en tesirli silahları elinde bulundurduğu gibi doğrudan doğruya seçimlere tesir etmek gücüne de kavuşmuş oluyor.

Kökü dışarıda kapitalizmin Türkiye'de savunmasını yapan partilerin Amerikan emrindeki paralarından faydalanma kapıları daima açıktır. Bu paralarla kurulmuş şirketlere verilecek kredilerin o şirketlerin başındaki kişiler tarafından istenilen tarafa kaydırılması kolay işiyecek bir mekanizmadır.

Seçim demek, büyük ölçüde para demek olduğuna göre parayı elinde bulunduranların tutumlarını iyice izlemek gerekir. Bunlar kökü dışarıda kapitalistlerdir. Ve kökü dışarıda kapitalizmi yürütmek için dayandıkları yabancı devletle işbirliği yaparak seçimi istedikleri biçimde sonuçlandırmaya gayret edeceklerdir.

Bu gayretler şimdiden başlamıştır. Basında İlan dağıtımından, ticaret ve sanayi odalarının çabalarına ve daha nice işarete kadar...

İhan Selçuk

Cavit Oral Reform Komitesinin toprak ağaları Zeyyat Kocamehi

POLİTİKA ve ÖTESİ

GENÇ ATATÜRKÇÜYE!..

Güçsüzlüklerinin, fikir söyleyemediklerinin bir belirtisi olarak sana söğmeye, kiralınmış adamlar seni iteleyip kakalamaya başladılar. Vatan ihanetinden ilâmları sana söğdürmek için kullanıyorlar.

KİM BUNLAR

Bu, bir kurtuluş yolu değildir. Kaç kere denenmiş ve silâh tersine tepmiştir. Bahadır Dülgerler, Yüceltilik Tarık Mümtaz Göztepeleri maşa olarak kullanılmaktadırlar. O Bahadır Dülger ki Tahkikat Encümeni üyesi idi ve gençlerin 28/29 Nisanda, Üniversite kapılarında kurşunlanması için emir verenler safındaydı. Bugün gençliğe yeniden söğüyor. O Tarık Mümtaz Göztepe ki, vatan satıcısı Damat Ferit'in yaveri idi. Atatürk Anadolu'yu bir kurtuluş savaşına hazırlarken «dam fermantı» yazdırılanların ardında elpençe divan duruyor. Mütareke basınında ağız dolusu küfrediyordu.

İşte sana bugün küfredenler, sögenler bunlar ve bunların kalemdaşlarıdır.

Vakıtle de küfretmişler, cevabını almışlardır.

Bugün de küfredecekler, cevabını alacaklardır.

BURSA NUTKU

Sana Atatürk'ün Bursa nutkunu bir daha hatırlatıyorum. Bak, Atatürk ne diyor, dikkatle oku:

«— Türk genç, inkılabın ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna, herkesten çok inanmıştır. Rejimi ve inkılabı benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duydu mu, bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır, demiyeciktir. Hemen müdahale edecekler. Ve kendi eserini koruyacaktır. Polis gelecektir asıl suçluları bırakıp suçlu diye onu yakalayacaktır.»

DUZELTME VAZİFESİ

«Genç, (Polis henüz inkılab ve Cumhuriyetin polisi değildir.) diye düşünecek, fakat asla yalvarmayacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Yine düşünecek (Demek Adliye de istah etmek, rejime göre düzenlemek lazım...) diyecek. Onu hapse atacaklar, kanun yolundan itirazlarını yapmakla beraber, Meclise telgraflar yağdırıp baklı ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışılmaması, kayırılmasını istemeyecek... Diyecek ki, (Ben iman ve kanaatinin icabını yaptım. Müdahale ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya haksız gelmişsem, bu haksızlığı meydana getiren sebep ve âmilleri düzeltmek de benim vazifemdir.)

İşte benim anladığım Türk Genç ve Türk gençliği.»

SÖĞECEKLER

Sen, «Millî petrol milletnin olsun...» diyorsun. Sen, «— Millî madenler, milletnin olsun...» diyorsun... Onlar, sana söğüyorlar.

Söğecekler!

Sen, «Millî ordu, milletnin olsun...» diyorsun; onlar, «Millî ordu bizim emrimizdedir» diyen Amerikalılara alkış tutuyorlar ve sana söğüyorlar..

Söğecekler!

Ama şunu bil ki, söğme, bu iteliyip kakalama bir yerde bitecek, halkımız gerçekleri anlayacak ve bunların suratlarına çarpacaktır.

Bunu, 1919'ta bir defa suratlarına çarpmıştı.

Bunu, 27 Mayıs 1960'ta bir defa daha suratlarına çarpmıştı.

Anlamadılar.

Anlatcaksın!

GAFLET VE DALALET

Büyük Atatürk, «İşte benim anladığım Türk genç ve gençliği...» derken, bunları başında düşünmüş ve görmüştür. Türk Gençliğine hitabesinde «Memleketli yönetenler, gaflet, dalalet, hattâ hiyanet içinde bulunabilirler...» derken seni uyarımsı geleceği görmüştür.

Bugün, millî petrolün millete ait olması için senin astığın afişleri, dövizleri, pankartları toplayanlar, onların emrinde ve «gaflet ve dalalet içinde bulunabilirler» sen aldırmaı hak bellediğin yolda gideceksin.

Yeniden 1919'ların eşliğindeyiz.

Yeniden «harici ve dahili düşmanlarla» boğuşmaktayız. Yeniden «memleketli yönetenler gaflet, dalalet ve hattâ hiyanet içinde bulunabilirler.» Senin görevin, Atatürk'ün izinde giderek ve öğüdünü dinliyerek onlara, bunları hatırlatmaktır.

ATATÜRK'ÜN OGUDU

Ey, genç Atatürkçü!.. — Ey, Türk istikbalinin evladı!.. Ey, Hürriyet meydanında, kanunla yazılan Anayasamızın bekçisi!.. CHP gençlik kollarında son bildiriyi imzalayanlar, Fikir kulübünde bildiriler yayınlayanlar, Öğrenci derneklerinde petrolümüzü savunanlar, işçilerle birlikte sokaklarda millî servetlerimizin bekçiliğini edenler, Gazeteciler Cemiyetleri bildirilerine, Gazeteciler Sendikaları bildirilerine imza koyanlar, emekçiler, ırgatlar, köylüler Atatürkçü aydınlar!

Hangi safta olursanız olun, millî çıkarlarımızı başkalarına peşkeş çekilmemek için saflarımızı sıklaştırmız... Yabancı sermaye usakları, yabancı sermaye işbirlikçileri, kompradörlar karşı-sında saflarımızı sıklaştırmız!

Atatürk'ün büyük öğüdü böyle...

Mehmed Kemal

bir indirim sağlanmıştı. Shell, bu indirimin ötesinde yeni istekleri coğru bulmamakta, Türkiye'nin daha ucuza başka yerlerden petrol ithal etmesine de karşı çıkmektedir. Shell, bu konuda gerekçe olarak «ucuz petrol satanlar ya siyasi amaçlarla, ya da petrolleri kalitesiz olduğu için» bu yola giderler demektir.

Bu yalan iddianın cevabı, bu sayımızda Doğan Avcıoğlu'nun yazısında verilmektedir. Yalnız Shell ve benzerlerine, Anadolu Ajansı'nın 11 Haziran 1965 tarihli bülteninde yer alan Hindistan Petrol Bakanı Prof. Hümayun Kâbir'in sözlerini hatırlatabım. Prof. Kâbir, Sovyet petrolünün iktisadî olmadığını etrafa yayan petrol şirketlerinin bu iddiaları için efsane demiş ve Avrupa ve başka yerlerde Sovyet petrolü dağıttıkları halde, Hindistan'da bunu sabote eden yabancı şirketlere zor kullanacağını açıklamıştır. Petrol Bakanı yabancı şirketlerin, bir ülkenin millî güvenliğini nasıl baltadıklarını da belirtmiş ve yabancı şirketlerin «belli bölgelerde mazot ve yüksek oktanlı benzin stoklarını kasten aksattıklarını hükümetin ortaya çıkardığını» söylemiştir. Kıbrıs çıkarılması sırasında benziniz bırakılan jetlerimizi hatırlamak imkânsızdır.

Yalınayak işçilerin protestosu

İzmir'de eski Sarıkışla meydanında toplanan yalınayak, paçaları sıvalı işçiler ellerinde pankartlar ve çelenkler olduğu halde Konak meydanına doğru yürüyüşe geçtiklerinde bazı kişilerin yürekleri eğizlerine geldi. Bu insanlar kalabalık bir polis ekibinin dikkatle izlediği yürüyüşün neredede nasıl sonuçlanacağını merak ediyorlardı. Yürüyüş düşündükleri ve korktukları gibi sonuçlanmadı. Memleketin seven İzmirli işçiler yalınayak, fakat suurlu bir şekilde Atatürk heykeline kadar yürüdüler ve Ata'nın huzurunda saygı duruşundan sonra sessizce dağıldılar...

Birinci Kordondan yalınayak işçiler geçerken turistler devamlı şekilde resim çekiyorlardı. Bu hali gören bir şahıs «Ne istiyorlar bunlar, artık çok oldular. Memlekette huzur bırakmadılar» diye yanındaki iri göbekli arkadaşına dert yanıyordu.

«Evet, işçiler ne istiyorlardı? Gelin bu sorunun cevabını Türk - İş Üçüncü Bölge Temsilcisi Burhanettin Asutay'dan dinliyalım: «Deri - İş Sendikası ile Ege'nin

Yabancı Petrol Şirketleriyle 10 Yıl: VIII

Türk Petrolü Kötüymüş...

Kâmuran Erdini

Amerikan Yardım Teşkilâtının baltalamaları önlenbilirse, Doğu Bölgesi petrolünü Akdeniz'e indirecek boru hattı bir iki yıl içinde tamamlanacak ve yabancı şirketler artan ölçüde Türk petrolü işlemek zorunda kalacaklardır. Nitekim yabancı şirketler, hesaplarını 1967 yılından sonra TPAO'nun çıkaracağı petrolün yüzde 25' ini alıp işleyeceklerine göre düzenlemektedirler. Şirketler, Orta Doğu petrolü özelliklerini taşıyan Gash - Saran petrolünü el almışlar ve bu petrolün benzin, gaz, motorin v.s. verim yüzdelerine uygun olarak uzun vâdeli rafineri üretim programlarını yapmışlardır.

TPAO'nun çıkardığı ham petrol ithal petrolüne nazaran biraz dah ağırdır ve üretimde tortusu asfalt vermektedir. Mobil, Shell ve B.P. bu petrolü işlemek için ek tesisler yapmayı plânlaşmışlardır. Bu maksatla, Mersin Rafinerisi bütçelerine 1965 ve 1966 yıllarında harcanmak üzere 7 milyon 150 bin dolar, yani 64 milyon küsur lira ödenek koymuşlardır.

Gelgelelim Mobil, bol parayla gazetelerde yayınlattığı vecize makalesinde şöyle demektedir: «Batı Raman'da bulduğumuz petrol sahası ekonomik olmadığından ve nakli imkânı bulunmadığından çalıştırılmamaktadır, esasen bu petrol çok ağır ve çok kükürlüdür.»

Şimdi Mobil'e sormak gerekir: Madem ki Batı Raman petrolü bu kadar kötüdür, çıkarılması ve işlenmesi ekonomik değildir, o halde neden bu petrolün ilerde TPAO'dan satın alacağını hesap ederek plânlar yapıyorsunuz, yeni tesisler kurmayı kararlaştırıyorsunuz? Aynı şekilde Shell'e de sormak gerekir: Trakya'da B.P. ile birlikte kurmayı tasarladığınız yeni rafineride yüzde 55 oranında Batı Raman petrolü işleyeceksiniz, programınız buna göre hazırlanmıştır. Neden Batı Raman petrolüne kötü dersiniz? Neden Batı Raman petrolünün varlığına 2,17 dolar fiyat biçersiniz? Halbuki en iyi petrol saydığımız Katar 42 A.P.I. graviteli ham petrolün afişe fiyatı, 1,97 dolardır. Görülüyor ki Türk petrolünü işlemek istemiyenlerin aydurdıkları bir mazeretten ibarettir.

Yabancı şirketler, boru hattının yapılmasını da önlemek istemişler, ancak İnönü Hükümetinin boru hattını mutlaka ve hem de millî şirkete yaptırma azmindе olduğunu görünce, hattı millî şirketten almaya kalkışmışlardır. Yabancı şirketlerin bu konudaki sanimiyetsiz tutumlarını belirtmek için, bizzat tanık olduğumuz bir olayı anlatmakla yetineceğiz: Bir süre önce Shell'in Genel Müdür Muavini olan Smalwood, Shell'in Taksim'deki merkezinde bir toplantı tertiplemiş ve personele boru hattı hakkında bilgi vermişti. Umum Müdür Muavini şöyle diyor: «TPAO'nun ham petrol nakli için Hatman'dan İskenderun'a kadar döşeyeceği boru hattının yapım giderlerine Mobil ve Shell olarak katılmayı düşünüyoruz. Fakat projelerin ve borularının kaç inçlik olduğunu bilmiyoruz. Neza varlı başına kaç para taşıma ücreti öfeneceği meçhuldür. Bunları bilmeden yapım giderlerine katılamayız.» (Not: Ne tuhaf ki, İstanbul Teknik Üniversitesi'nde Muammer Aksoy ile yapılan ikili tartışmada, Çelikbaş da aynı sözleri tekrarlamıştır).

1965 Şubatında personele bu sözleri söyleyen Smalwood'un boru hattı hakkında 1963 yılından beri çok sarıh fikirleri vardır. Bu zat, Londra'dan gelen bir şifre telgraf üzerine Ankara'daki Shell Petrol Arama Şirketine 19 Haziran 1963 tarihinde gönderdiği 149 numaralı bir teleks talimatında şöyle demiştir: «Beşinci Bölgedeki petrol rezervi tahminlerine göre boru hattı 16 inçlik olmalıdır, tektikata ve keşiflerinize göre kat'lı karar bilahare verilecektir. Mütalaanızı bildirin.»

Teleks talimatını alan Shell Petrol Arama Şirketi, bu konuda derhal faaliyete geçmiş ve boru hattıyla petrol taşıma ücretini varlı başına 60 santim, yani 340 kuruş olarak hesap etmiş, bu esasa göre plânlarını hazırlamıştır. Daha 1963'te her şeyi inceden inceye hesaplayan Shell yatılısının 1965'te «Bilginiz yok» demesi, yabancı şirketlerin her alandaki sanimiyetsizliklerinin yeni bir örneğidir.

sosyalizmin

ve

sosyal

mücadelelerin

tarihi

YENİ ÇIKTI

(I. II. ve III. KİTAP BİRARADA)

Yazan: MAX BEER

Çevirenler:

Galip Üstün, H. Baş, S. Hilav

Cumhuriyet Hükümetlerinin örnek bakanlarından Mahmut Esat Bozkurt 25 yıl önce bu eser hakkında şöyle demiştir:

«Sosyalizmin ve Sosyal Mücadelelerin Tarihi, doğru veya eğri üç bin sene önce insanlığın mukadderatında söz söyleyen bir mesleğin ne olduğunu, ne istediğini en kısa ve aydınlatıcı yoldan anlatmaktadır...»

1941'de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan bu eser kısa zamanda bitmiş ve karaborsaya düşerek cildi 100 liradan satılmıştır.

Sosyalizm konusunda en öğretici kitaplardan biri olan beş kitaplık büyük eser bu defa tam olarak ve bugünkü dile çevrilmiştir. İlk üç kitabı birarada yayınlanmıştır. 352 sayfadır. Dördüncü ve beşinci kitaplar da pek yakında birarada yayımlanacaktır.

GENEL DAĞITIM: Kemal KARA TEKİN — Ankara Caddesi 44

YON — 063

İzmirde işçilerin gösterisi
Çıplak ayaklar...

en büyük kundura fabrikası olan Safak Kundura'da işveren toplu sözleşme masasında sendikamın zam taleplerini devamlı şekilde reddetti. Sendika haklı birçok maddeyi feragat ettiği halde işveren zam işine yanaşmıyordu. İş uzlaşma kuruluna gitti. Kurul %15 zam kabul ettiği halde işveren buna da yanaşmadı. Bunun üzerine sendika uzlaşma kurulunun kabul ettiği miktardan daha aşağı inip saat ücretlerine on kuruş zam istedi. Lâkin işveren nuh diyor, peygamber demiyordu. İşverenin kabul etmemesi üzerine işçiler greve gittiler.

Safak Kundura fabrikasında grev 15'inci gündü ve Ege'nin bu en büyük kundura fabrikasında en çok 11 lira ücreti arttırmak isteyen işçiler yahnayak yürüyüş yapıyorlardı...

Yahnayak bir kız yürüyordu. Kız işçinin boyunda asılı dövizde «Anayasa hak dedi, işveren yok dedi» yazıyordu.

Küçük iki yavru yahnayak yürüyorlardı. Ellerindeki dövizlerde «Babamın hakkını verin», «Eşir pazarını satılık köleleri değiliz» yazıyordu.

Yahnayak yüzlerce işçi yürüyordu. Dövizlerinde «Patrona havyar az işçive soğan ekmek çok görülmür», «Adalet yolu grevden geçer», «Bizden emek efendiden yemek», «Haklarımızı alana kadar grevde kararlıyız», «Çeşme'de villa yüzbin lira, işçi yemiyesi 9 lira» yazılıydı. Beş metre uzunluğunda beyaz bir bez yazıyordu. Yürüyüşü düzenleyen Türk - İş temsilcisi Asutay, bunu şöyle izah etti:

«İnsanlar mezara kefenle gömülür ve kimse kefenine cep diktiremez»

Greveli işçilerin İzmir'deki yahnayak yürüyüşleri işçi dayanışmasının çok güzel bir örneğini verdi. Safak Kundura Fabrikası işçilerinin yahnayak protesto yürüyüşlerini Petrol - İş, Teksif, Deri - İş, Genel - İş, Tekel işçileri, Ege Metal - İş, Deniz tahliye işçileri, Bank - İş, Harb Sanayi ve Lastik İşçileri Sendikaları ikışet

temsilci ile desteklediler. Diğer sendikalarından gelen temsilciler ellerinde çelenkler olduğu halde yürüyüşe yahnayak katıldılar.

Yabancı Sermaye Yalanı

Yabancı Sermaye Kanununa göre gelen sermayenin büyük çoğunluğu montaj sanayiine gitmektedir. Montaj sanayi ise, bir cins ithalat inhisarından başka bir şey değildir. İKA ajansı, Türkiye'de montaj sanayiinin durumu ile ilgili bazı bilgiler yayınlamıştır. Bu bilgilere göre, montaj sanayi, kamyon ve kamyonet, ta-

Turhan Feyzioğlu
«Kendimize güvenelim»

rim traktörü, otobüs, buzdolabı, elektrik süpürgesi, asansör, radyo, pikap, ses alma cihazı, elektrikli traş makinası, otomatik telefon santrali, gibi 13 sanayi kolunda toplanmaktadır. Firmaların sayısı 74'tür ve bu firmaların çoğu lüks tüketim maddeleri montajı yapmışlardır. Türkiye'de 1964 yılında 329 bin radyo, 74 bin pikap, 4 bin ses alma cihazı, 5399 elektrik süpürgesi, 23 bin elektrikli traş makinası, 53 bin buzdolabı monte edilmiştir. Kit dövizleri biz böylece lüks mallar ithalata harcamaş olmaktadır. Eğer Türkiye'de bu montaj tesisleri kurulmuş olsaydı, lüks tüketim mallarına bu ölçüde döviz ayrılmıyacaktık.

Yabancı sermayenin kalkınmamızı engelleyici bu tutumunu, Turhan Feyzioğlu, geçen hafta CHP grubunda yaptığı konuşmada güzel bir şekilde ortaya koydu: «Yabancı sermayenin bir kısmı, dışarıya kaçan dövizlerin geri gelmesi şeklinde bir muvazana olarak ibarettir. Bir kısım, fiili ithalat inhisarı kurmaya müncer olan montaj ve anbalaj sanayi ölçüsünü aşmaz. Bir kısmının ise yerli sanayile darbe vurabilecek tüketim maddeleri sanayi için geldiğini gösteren işaretler karşısında, yabancı sermayeye fazla bel bağlamak gülünç olur. Gelişmiş ülkelere çok zaman

Arap Şeyhlerinden Utanmalıyız

Türk aydınları, 5 Haziran 1965 sayısını Orta Doğu petrolüne ayıran The Economist'i yüzleri kızarak okumalıdır. Economist'in bu sayısı, yabancı petrol şirketleri karşısında, mirasvadi Arap şeyhlerinden de beynsizce davranışlarımızı açıkça ortaya koymaktadır. Petrol tekellerinin Orta Doğu ülkelerine tanıdığı haklarla, Atatürk Türkiyesinden sağladıkları imtiyazlar karşılaştırılınca, duvarlardan bile utanmalıyız. Suudi Arabistan, yabancı petrol şirketleriyle, üretilen petrol kârının yüzde 80'ini alacak şekilde anlaşmalar yapmaktadır. Bu şirketlerin bize tanıdığı pay ise yüzde 34'ten ibarettir!

Petrol konusunda nasıl bir gaflet ve dalalet içinde bulunduğumuzu göstermek için Economist'in verdiği bilgileri kısaca özetlemek yerinde olacaktır:

Orta Doğu'da son gelişmeler, petrol üreticisi ülkelerin, petrol gelirlerini hızla artırma ve petrolüne sahip çıkma yönünde olmuştur. Irak, 1961'de petrol aramalarını millileştirmiştir. Uzun müzakerelerden sonra varılan ve yakında imzalanacak olan anlaşmaya göre, dev yabancı şirketlerin teşkil ettikleri Irak Petrol Grubu, eski arama alanlarının ancak bir kısmını elde edebilmiştir. Belli bir bölgede ise, arama ve işletme, Irak Millî Petrol Kumpanyası ile ortak olarak yapılacaktır. Geri kalan bölgelerdeyse millî şirket, Batıdan olsun, Doğudan olsun kiminle isterse ortaklık kurabileceklerdir.

Bütün Orta Doğu ülkeleri, petrol arama ve işletme faaliyetlerinde millî şirketin ortaklığını şart koymaya yönelmişlerdir. Böylece petrol zenginliklerinin kontrolü sağlanmakta ve ilerideki bir millileştirmenin şartları hazırlanmaktadır. Bu ortaklıklar, çok avantajlı şartlarda kurulmaktadır. Millî Şirket arama giderlerine katılmamaktadır. Ancak petrol bulduktan sonra, genellikle yarı yarıya olan sermaye payını bu petrolün geliriyle karşılayarak ortak olmakta ve kârın yüzde 60 ilâ 80'ini almaktadır.

Millî petrol kumpanyalarının ortaya çıkmasıyla birlikte, Orta Doğu ülkelerinin petrolden aldıkları pay geniş ölçüde artmıştır: 1650-57 devresinde, petrol kârını kartele mensup dev petrol şirketleriyle üreticiler arasında paylaşmaktaydı. Afişe fiyat ile maliyet arasındaki fark olarak hesap edilen net kârın yarısı, petrol sahifli ülkeye gitmekteydi. İran'ın 1957'de İtalyan ENI ve Pan American şirketleriyle imzaladığı anlaşmalardan sonra bu durum değişmiştir. İran, bu anlaşmalara göre kârın yüzde 75'ini almaktadır. Suudi Arabistan, Japonya'nın Arap Petrol Şirketiyle kârın yüzde 71'i, Kuveyt yüzde 57'si üzerinden anlaşma yapmıştır. İki son zamanlarda kartel üyesi Shell ile de yüzde 75-25 esasına dayanan bir anlaşma imzalamayı başarmıştır. Suudi Arabistanın Petrolün devlet şirketi, Fransız devlet şirketi Auxirap ile yüzde 80-20 üzerinden ortaklık kurmuştur. Irak Millî Petrol Şirketi, Irak Petrol Grubundan yüzde 75 kâr almaktadır. Suudi Arabistan - Kuveyt tarafısız bölgede çalışan Getty Oil Şirketi, kârın yüzde 84 ünü vermektedir. Petrol Kanununa göre, yabancı şirketlerin ürettikleri petrolün kârından Türkiye'nin alacağı pay ise yüzde 34 civarında kalmak

maceracı ve kısa zamanda geçirdiğinden fazlasını götürmek iste-yen aceleci sermaye gelir.

Bu sebeplerle dikkatli olmaya, yabancı sermaye ile ilgili idari kuruluşumuzdan prensiplere kadar birçok noktaları yeni baştan düzenlemeye mecburuz.

1967 yılında, bu göğişle özel sermayenin dışarıya yapacağı transferlerin aynı yılda dışarıdan gelecek sermayeden çok olması ihtimali hesap edilmiştir. O halde fertuluşu her şeyden önce millî gayrette aramak lazımdır. Kaynaklarımızın, insan varlığımızın kıymetini bilerek, millî müesseselerimizi kuvvetlendirerek, herkes ten önce kendimize güvenerek milliyetçi ve halkçı bir politikayla kalkınabiliriz.»

Montaj sanayiinin dışında, ilk bakışta yararlı görünen alanlarda bile yabancı sermaye, genellikle hem maddesi dışarıdan gelen alanlara yöneldiği için, montaj sanayiinden farksız bir durum yaratmaktadır. Meselâ yeni kurulumuş üç lastik fabrikasının durumunu ele alalım. Amerika-tlıların «Participant Journal», bu üç lastik fabrikasının sağladığı döviz tasarrufu hakkında şu bilgileri vermektedir: «Halen kurulmuş bulunan üç lastik fabrikası Türkiye'nin hemen hemen bütün lastik ihtiyacını karşılamaktadır. Bu istihsal için gerekli ham madde denin hepsi dışarıdan ithal edilmektedir de, dahilde imal yoluyla

tadır! Bu durumda, «Petrol Kanunu değişmez» demek için insanın ya gâfil, ya da satılık olması gereklidir.

Orta Doğuya giren yeni şirketlerin yüzde 50-50 esasını bozması üzerine, kartel üyeleri de İran, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Katar gibi ülkelere, net kârın yüzde 57 ilâ 58'ini vermeyi kabul etmişlerdir. Bu oran, afişe fiyat üzerinden hesaplanmaktadır. Satışlar afişe fiyatın altında yapıldığından gerçekte kâr oranı, yüzde 57-58'in üstündedir. Demek ki en asgari hesaplarla, Orta Doğu ülkeleri halen petrol kârının yüzde 58'ini almaktadır. Halbuki CHP'nin Petrol Kanunda istediği değışiklik, petrolümüzden Orta Doğu ülkeleri ölçüsünde yararlanmamızı sağlayacak ölçüde değildir. CHP, petrol şirketlerinin içerdeki kârlarıyla ilgilenmiyerek, dışarıya para transferini, üretilen petrolün dünya piyasasındaki değerinin yarısıyla sınırlandırılmamasını istemiştir. Yabancı şirketlerin, Orta Doğu ülkelerinde yaptıkları anlaşmaların ışığı altında, petrol kârının yüzde 60 ilâ 75'ini talep etmemiz ve dışarıya para transferini bu ölçülere göre sınırlandırmamız normal bir davranış olacaktır.

Economist'in verdiği bilgiler, sadece Sovyetlerin ucuz petrol sattığına ileri süren yabancı şirketlerin nasıl sıklıkla yalan söylediklerini de ortaya koymaktadır: Artık afişe fiyat üzerinden petrol satmaya kimse muktedir değildir.

Orta Doğu petrolünün büyük kısmı indirilmiş fiyatlarla ihraç edilmektedir. Libya'da Oasis Grubu, varil başına 60 cent gibi büyük bir indirim yapmaktadır. Afişe fiyatları şeklen koruyan kartel üyeleri de taşınma, tasfiye ve pazarlama işlerinde kayıplar göstererek, petrolün altında afişe fiyatın çok altında satılmaktadır. Nitekim kartel üyeleri, satışların düşük fiyatla yapıldığı gerekçesiyle, Orta Doğu ülkelerinin afişe fiyat üzerinden aldıkları verginin daha düşük bir fiyat üzerinden hesaplanmasını istemişlerdir. Kartel, vergiye esas olan fiyatın 1967'de tekrar gözden geçirilmesini de şart koymuştur. Fakat Orta Doğu ülkelerinin gerçek satış fiyatını sormaları üzerine, bu dev şirketler, «İçeri sardır, açıklamayız» demişlerdir. Ama eninde sonunda bu fiyatlar ortaya çıkacaktır. Biliyoruz ki gerçek, millî şirketlerin ve yeni arayışların sahneye çıkmasıyla, petrol üretiminin önümüzdeki yıllarda çok büyük ölçüde artacağı ve fiyatların devamlı düşme göstereceğidir. Bu sebeple Türk hükümeti, ham petrol ithal fiyatında yüzde 33 indirim, gerekirse tek taraflı olarak gerçekleştirmekte daha fazla tereddüt etmemelidir. Yeryüzünde afişe fiyat üzerinden petrol alan ülke artık bulunmamış gibidir. Diğer taraftan, kendi petrolümüzden hiç değışice Arap sultanları kadar bir pay alamamak için Japon, Fransız ve İtalyan şirketleriyle yüzde 75-25 esas üzerinden ortaklık kurmalı, kartel üyeleri de bu tip ortaklıklara zorlanmalıdır.

Atatürk Türkiyesini, Arap sultanlıklarından da aşağı gören yabancı şirketlere ve yerli Çömbe'lere hadlerini bildirme zamanı artık gelmiştir.

Doğan Avcıoğlu

la Türkiye maliyetini asgari yüzde 30 bir tasarruf sağlamaktadır. Evvelce otomobil, kamyon, traktör lastikleri ithaline yılda 20 milyon dolarlık bir döviz harcanıyordu. Kurulmuş bulunan üç lastik fabrikası sayesinde Türkiye şimdi senede 6 milyon dolarlık ithalati ikame edilebilecektir.

Demek ki, Amerikalıların kendii ifadelerine göre, lastik için evvelce dışarıya 20 milyon dolar öderken, üç fabrika sayesinde şimdi 6 milyon dolar ödemekteyiz. Yanlız buna getirilen sermayenin amortismanı, çeşitli gayri maddi haklar ve kâr transferleri eklenmelidir. Bunların en azından 7-8 milyon dolar tutacağı ve fabrikaların kurulmasıyla Türkiye'nin döviz bakımından bir kazanç sağlayamayacağı aşikârdır.

Etibank'ı Uyarma

Çanakale Seramik Fabrikası ortaklarından Affan Balaban ve Ferruh Özdil bir basın toplantısı yaparak fabrikamın idaresini, en büyük hissedar olan Etibank'ın ele almasını istemişlerdir. Ortaklar ayrıca imza toplayarak Genel Kurul toplantısına gitmek istemektedirler. Affan Balaban fabrikanın kâr yapmasına rağmen işletme hataları yüzünden zararlı bir unsur haline geldiğini mono-pol durumunda olduğu için fiyat-

ları istediği gibi tesbit ederek su ni pahalılıklar yarattığını, dışarıya mal ihraç edilecek durumda olduğunu halde tam kapasite ile çalışmadığı için bunu temin edemediğini, Murahhas Aza İbrahim Bodur'un keyfi idaresinin buna sebep olduğu, Bodur'un işçilere hiçbir hak tanımak istemediği, 1964 yılında 15,5 milyon kâr yapıldığı halde, genel çeşitli yerlerden kredi aldıkları, hesapları küçük hisse sahiplerine kontrol ettilmediklerini söylemiştir. Bu kö-tü gidisin tek çaresi yüzde 33 hisse sahibi olan Etibank'ın idareyi ele alması olduğunu söyleyen Balabanınza toplayarak olağanüstü Genel Kurul toplantısına gideceğini açıklamıştır. Ferruh Özdil, Etibank'ın su sözlerle görevi çağırmıştır:

«İşletmeclik sahasında geniş tecrübe ve bilgisi olan ve şirketin yüzde 33 hissesine sahip bulunan Etibank bugüne kadar ki tutumunu kendisini şirkette adeta bir sığınma olarak kabul etmiş vaziyettedir. Bir kaç elemanına ve ömür idare meclisi üyesi ve murakiplik gibi ek görevlerle yetinmeyi, şirketin sevki idaresinde sermaye'nin yükseklüğünü verdiğimiz söz hak kına sahip olmak, murahhas azanın peyki olmak durumundan kendisini kurtarmak, hem devlet sermayesinin ve hem de küçük sermaye sahiplerinin hakkını koruyabilmek için şirket sevki idaresinde aktif bir rol oynamalıdır.»

HANS BEHREND

Milliyetçi Sosyalizm

Türkçesi

Burhan ARPAD

F. 3. Lira

Milliyetçi Sosyalizm ve Kapitalizm - Orta sınıflar - İşçiler - Köylüler

Ödemeli isteme adresi:

EVREN YAYINLARI

Beyaz Saray No. 4 - P. K. 73 Beyazıt - İST.

(YÖN: 083)

MİLLETLERARASI BÜYÜK BİR SKANDAL

İKİ MİLYAR DOLARIN HİKAYESİ: I

Tahran Sarayı ve Washington arasında
kurulan menfaat şebekesinin içyüzü

Fred J. Cook

11 Haziran 1965 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan Anadolu Ajansının New York Mahrepli bir haberi, Şahın kardeşleri Prens Mahmut ve prenses Fatma'nın New York'ta yargılandıklarını bildirdiyordu. Gerçekten New York eyaletinin Yüksek mahkemesinde, halen eşine pek ender raslanan ve halk oyununun hakkında pek az şey bildiği bir dâvaya bakılmaktadır. Bu dâvâ dolayısıyla İran'a yapılan 2 milyar dolarlık Amerikan yardımını örten esrar perdesi yırtılmıştır. Yardımların Şahın yakınları ile Amerikan ve İngiliz yetkilileri arasında paylaşıldığı anlaşılmıştır. Yalnız bu milletler arası menfaat şebekesinin maskesini düşürmek kolay olmamıştır. Şahın ajanları ile Şaha karşı mücadele eden Hayber Han'ın ajanları arasında, ancak casusluk filmlerinde raslanacak bir mücadele geçmiştir. Mücadeleye, Amerikan Dışişleri Bakanlığı yetkilileri ve İran'ın Washington Büyükelçisi akıl almaz tertiplerle karışmışlardır.

Heyecanlı bir polis romanına benzeyen bu yazı serisi, mahkeme zabıtlarına geçmiş delillere dayanarak, sâdece ve sâdece gerçekleri ortaya koymaktadır. İnceleme, Amerikanın ünlü emniyet teşkilâtı F.B.I. hakkındaki kitabıyla dünya çapında yankı uyandıran gazeteci Fred J. Cook tarafından bu yıl yüzyüncü yaşını kutlayan Nation dergisinde yayımlanmıştır. İlhan Selçuk ve Çetin Altan'ın fıkralarında kısaca dokundukları bu milletlerarası skandalın tam olarak yayımladığımız hikâyesi, Amerikan yardımlarının içyüzünü aydınlatmaktadır.

Gerçi, İran Büyükelçiliği Enformasyon Bürosu, İlhan Selçuk'un yazısı üzerine Cumhuriyet'e dış yardım yağmasını reddeden bir açıklama göndermiştir; fakat açıklama, şüpheleri dağıtmaktan çok artırıcı niteliktedir. Yazı serisinin tamamı okununca bu, açıkça görülecektir.

MAYBER HANIN AJANLARI

Bu Şubat 1962 günü sabahın erken saatlerinde, Şah Muhammed Rıza Pehlevi'nin kişilik sarayı derin uykusuna gömülürken Hayber Han'ın ajanları harekete geçiyordu. 3 Şubat günü akşama doğru İran'ın hükümet dairelerinde tanzim edilmiş olan bir yağın Çek Tahrandaki İmparatorluk Sarayına teslim edilmişti. Bu çekler imzalanmalarına taahhüt eden bir kasaya konulmuş, mutlu alacaklılara dağıtılmalarını bekliyordu. Hayber Han'ın Şahın sarayına sızmış olan ajanları çeklerin kopyalarını ele geçirmek istiyorlardı. Bundan önce yaptıkları istihbarat onlara pek çok şey öğretmiş bulunuyordu. Şöyle ki, Amerikan ekonomik yardımından milyonlarca dolar, tam tamına, Şahın ailesinin ve onun İranlı, Amerikalı ve İngiliz ortaklarının cebine inmişti.

Jan Fleming, en güçlü zamanında bile, 962 yılı Şubat ayının altıncı günü fecir vakti İran Şahının sarayında oynanan bu gerçek hayat dramı kuvvetinde bir öykü düzenleyememiştir. Cinayetlerin, hilelerin, kin ve ihtirasın körüklediği taşkın bir dram... Bir yan-

da Şahın, merhametsiz otokratik iktidarı; öte yanda arazileri, petrolleri, gelir kaynakları Pehlevi ailesince ellerinden alınan İran aşiretlerinin isyancı kızgınlığı, saray muhafızları ve Amerikalılarca donatılan Ordu.

Oyun iki baş aktör, Şah Muhammed Rıza Pehlevi ile Hayber Han, arasında geçmektedir.

Hayber Han kimdir? Hayber Han, halen New York'ta gösterişli bir apartman dairelerinde oturan ufak tefek, zeki bakışlı bir İran'lı sürgündür; golf şampiyonudur; dünyanın en iyi giyinen adamıdır (bir İranlı ajan tarafından çıkartıldığı söylenen bir yazısında, bundan önce oturduğu evde 392 ta. kım elbise yitirdiği tespit olunmuştur); hep-sinden önemlisi de Güney İran'daki Bahtiyari Aşiretinin başıdır. Başlangıçta Güney İran'daki zengin petrol sahalarını elinde tutan takriben 5 milyon kişilik bir aşiretler koalisyonu olan Adaletçi Yurtseverler Birliğinin de fahri başkanıdır. Bu sıfatla, Birleşmiş Milletlerde uzlaşmaz düşmanı Şaha karşı ağır hücumlarda bulunmaktadı.

Şah Muhammed Rıza Pehlevi, resimli magazin okuyucularınca güzel Prensessü-

Dr. Ali Amin

Melike Farah

Milyonlarca doların yağ macılarından bir bukle

reyyan'ın kocası olarak bilinen kibar tavırlı bir hükümdardır; Kral Rıza Pehlevi'nin öğrencüsü olarak yagantısına başlamış, sonra Kazak ordusunda erlik yapmıştır. Askerlik sanatını iyi öğrendiği gibi, daha sonraları çeşitli entrikalarla iktidarı ve ordunun kontrolünü ele geçirerek tahta oturmuştur. Ancak, bu iş pek kolay olmadı. 1932 yılında hürası gözlerini Güney İran üstüne çevirmişti. O sırada bu bölgede egemen durumda olan aşiret hanları, bölgenin petrol zenginliklerini yabancı şirketlerle paylaşmakta idiler. Rıza Pehlevi bir ordu ile Güney İranı yürüyerek petrol gelirlerinin merkez hükümetin malı olduğunu ilan etti. Hayber Hanın babası Hacı Han bu iradeyi dinlemek istemedi. O ve diğer birkaç Han bu hareketi protesto ettilerse de, derhal asılarak tasfiye edildiler. Bu olaydan sonra, güney İranın petrol gelirleri doğrudan doğruya kralın cebine akmaya başladı.

Rıza Pehlevi yanlış ata oynayarak tah-tundan oluncayadek tam onyediyıl saltanat sürdü. İkinci Dünya Savaşının ilk safhaların-daki Alman başarılarının cazibesine kapılarak Mihver kuvvetlerine sempati duyduğunu gösterme safdilliliğini etti. Bu, onun için büyük bir diplomatik hata oldu. İngilizler İrandaki petrol üretiminin düşman eline geçmesine rıza gösteremezlerdi. Bir Orduyla güneyden İran üstüne yürüdü. Daha sonra Amerikan Kuvvetleri de ılgale katıldı. Rıza Pehlevi tah-tını bırakmak zorunda kaldı; mesele pek de acılı olmayan bir biçimde çözüldü. Rıza Pehlevinin taht ve unvanını, gaspettiği geniş topraklar ve topladığı büyük servetle birlikte oğlu bugünkü Şaha bırakmasına müsaade edildi.

ROOSEVELT NAMUSLU UZMAN ARIYOR

Başlangıçta, müttefikler — ve özellikle Amerikalılar — açlık yoksulluk ve gerilik içinde, fakat petrol yönünden çok zengin olan İranın modern bir devlet haline getirelebileceği onun Batı dünyası için bir göstermelik ülke biçimine sokulabileceği gibi yanlış bir fikre saplandılar. Şah Muhammed Rıza Pehleviyi, demokrasinin iyiliklerini ve Batı-tipi kapitalizmin faydalarını eski Pers ülkelerine getirebilecek olan anayasah mo-narşinin sembolü saydılar.

Bu görüşün temel öğeleri, Tabran konferansından sonra 12 Ocak 1944 tarihinde, Başkan Franklin D. Roosevelt'in Dışişleri Bakan Cordell Hull'a verdiği muhtırada yer almaktadır.

İran kesinlikle çok geri bir ulustur. Gerçekten bu ulusun yüzde 99'u bir sürü aşiret arasında bölünmüştür. Geri kalan yüzde 1 ise tamamiyle uyruk durumunda yaşar. Yüzde 99 nüfus üstünde çalıştığı toprağın da elde ettiği ürünün de sahibi değildir ve bu ürünü paraya, ya da mala çevirme imkânından yoksundur. Ben, bencil olmayan bir Amerikan politikasıyla ne kadar yapabileceğimizi göstermek yüzünden İran'ı örnek bir ülke olarak kullanma fikri üzerinde durmaktayım. Bu konuda karşılaşacağımız güçlükler bakımından İran'dan daha belirgin nitelikli bir ülke bulamazdık. Bununla birlikte, burada bir tecrübeye girişmemiz yerinde bulmaktayım. En büyük güçlük ideallerine sadık, birbirli-

ne düşmeyecek kadar sağlam karakterli ve para karşısında kesin olarak dürüst ve namuslu kalabilecek Amerikan uzmanları bulunmasında kendini gösterecektir. İlk besya da on yılda umduğumuz başarıyı sonuç alabilerek, bu politika kendiliğinden süresizlik kazanacaktır. Şunu da belirtmek gerekir ki, bu deneme Amerikalı vergi yükümlüsü için pek cüz'î bir maddi külfet getirecektir. (Bu noktanın önemli üstünde durulmuştur).

Projenin uygulanmasına geçildiğinde, Roosevelt'in tahmin ettiği ve muhtırada iddialerine sadık... para karşısında kesin olarak dürüst ve namuslu kalabilecek Amerikan uzmanları bulunamaz... deyimleriyle ifade ettiği konuda hemen tehlike başgöstermiştir. Amerikan askeri ve ekonomik yardımı İranı akıtmış, ancak bu yardım sadece ve sadece bir polis devleti yaratılmasına hizmet etmiştir.

Batı Almanya yada Japonya ordularından daha büyük olan 200.000 kişilik İran ordusu câhil yoksul ve zaman zaman da isyancı olan kitleleri Şaha uyruk tutmak için, onun elinde kişisel çıkarlarını sağlama amacıyla kullandığı bir âlet haline gelmiştir. 1961 yılında Senatör Hubert H. Humphrey büyük bir şaşkınlık içinde Newsweek Dergisine şu demeci vermiştir: «İran ordusunun başını bir Amerikan vatandaşına ne dediğini biliyor musunuz? Şimdi» diyor, «İran ordusu kuvvetlenmiştir, Amerikan yardımı için güç arlanmaz sunarız, artık ordu sivil halkın hakkından gelebilecek bir güce erişmiştir. Bu ordu Ruslarla savaş için plan yapmıyor İran halkıyla savaşmaya hazırlanıyor.

Ekonomik yardım da buna benzer biçimde asil amacından sapmıştır. 1957'de Temsilciler Meclisinin Hükümet Projeleri Komitesi, son beş yıl içinde İran'a yapılmış olan 250 milyon dolar tutarındaki ekonomik yardımın nasıl kullanılmış olduğunu saptamaya çalıştı. Varılan sonuç, bu yardımın büyük kısmının havaya uçup gittiğiydi. Komite sonradan verdiği raporda, «yardımlarımız» diyor, «öylesine gevşek, karpak ve iş bilmezce yönetilmiştir ki, bugün bu yardım ödeneklerinin —az ya da çok sığhatle— ne olduğunu, nerede kullanıldığını söylemek olanaksızdır. Milyonların sorumsuzca ve yerleri açıkça belirtilmeden kullanılmasına karşı gelen komite, İrandaki Amerikan Yardım misyonu üyelerini «yetersiz kimseler» olarak tanımlamıştır. Komite, petrolden yıldığı 300 milyon dolar vergi alan İranın gerçekten Amerikan yardımına ihtiyacı olmadığını, evvelce İranda mutabık kalındığı gibi petrol gelirleri kalkınma projelerinin gerçekleştirilmesi için kullanılması olsa, yalnız bu gelirlerin mucizeler yaratmaya yeterli olacağı sonucuna varmıştır.

214895.20 H CPTE

Hayber Han'ın ajanlarının gizli faaliyetleri için teşekkül eder; Ancak böylelikle kaybolan petrol ve Amerikan yardımı gelirleri üstüne biraz ışık serpilmesi olanağı doğmuştur. Adaletçi Yurtseverler Birliği 1951 yılında kurulmuştur. Hayber Han başlangıçtan beri bu örgütün (belki de gizli) bir lideriydi. 1960 tan önce uzunca bir süre O, Şah Muhammed Rıza Pehlevi'nin vevacühünü kazanmıştır. Ancak, kendi ifadesine göre, bu

Allen Dulles

süre içinde de, güney İran'ın petrol gelirlerinin oralarda yaşayan aşiretlerin yararına kullanılması yolundaki esas hedefine doğru yol almaktan kıl kadar ayrılmamıştır. Bu faaliyetlerin Şah'a bilinmeyen yanı, Hayber Han'ın Bahtiyarî ajanlarının ve öteki işbirlikçi aşiretlere mensup ajanların, hükümet dairelerinde olduğu kadar, saraydaki erkân içinde de taraftarlarının bulunduğudır. Onların gözünden çok az şey kaçmıştır. Hayber Han'a gönderdikleri raporlar her türlü teferuatı kapsamakta olup, fotokopilerle de delillendirilmiştir.

Bu raporlardan edindiği bilgilere dayanarak Han, İran'ın milli hazinesinden milyonlarca doların, sistemli olarak, Pehlevî vakfı hesabına kaydırıldığını ileri sürmüştür. Vakıf İsviçre Federal Bankasının Cenevre Şubesinde 214895.20 H Cpte sayılı hesabın sahibidir ve bu hesaptan kral ailesi, sarayda Şahın maliyetindeki büyük memurlar ve başkaları adına milyonlarca dolarlık çeklerle para çekilmektedir.

Sonuç dünya kamu oyuna bilinmekte, fakat Pehlevî ailesi bunu bilmezlikten gelmektedir. Amerikalılar, inatçı bir terslik için de, mademki Şah anti-komünist bir tutum içindedir, o halde O, şer kuvvetlerine karşı özgür dünyanın güçlü bir temsilcisidir biçiminde bir yorum yapmaktadırlar. Kuşkusuz İran gizli polislerinin şefi, aşağı yukarı Şahın sarayının gölgesinde, kendine pek gösterişli bir konak yaptırmıştır, bu inkar edilemez; ve tüm Tahran halkı, ordu istihbarat başkanı General Ali Kaya hakkında alaylı konuşmalar yapmaktadır. O Ali Kaya ki, Tahran'da son derece lüks bir blok spartman inşa ettirmiştir; halk bu binadan söz ederken o.nu

ner-den-aldın deyimini kullanmaktadır. Ancak, yorum, bu gibi şeylerin İran'da salgın hastalık gibi yaygın olduğunu ifade ediyor; ve «Şah», diyor, «iyi insanıdır, bir milli ya. şama tarzı tevarüs etmiştir, bunu tek başına bir gece içinde değiştirmesi olanaksızdır.»

ŞAH, KENNEDY'YE BAŞVURUYOR.

Amerikan milyonlarının sel gibi akışı İran da enflasyonun çığ gibi büyümesine sebebiyet vermiştir. Buna rağmen öğretmenler hâli ayda 25 dolar gibi çok küçük ücretler karşılığında hizmet etmekte; küçük çocuklar hâli fabrikalarındaki tezgâhlarda günde 20 sent, ya da daha az ücretle ölesiyeye çalışmakta; bazan bütün bir ailenin geçimi bir tek fındık ağacından alınan ürünle sağlanmaktadır. Bu gibi koşullar, zaman zaman ihtilâl hareketlerinin doğmasına, Tahran Üniversitesi öğrencilerinin bu gibi durumlarda protesto gösterileri için taşkınlıklar yapmasına yol açmıştır. Hükümet talebe hareketlerini pek zâlimane bastırmıştır. 1954 Ekiminde askerler dershanelere girip, öğrencileri dövüyor, makineli tüfeklerle ateş açıp üç öğrenciyi öldürmüşler, pek çok kişiyi yaralamışlardır. 1962 yılının Ocak ayında yapılan gaddarca hareketler bundan da baskındır. Üniversite rektörü Dr. A. Ferhad istifa mektubunda olup biteni şöyle anlatmaktadır:

Askerler ve paraşütçü kıtalar Üniversiteye girdi; kız ya da erkek ayrımı yapmadan öğrencilerin üstüne saldırdılar... Öğrencilerden bir çoğu ölüm hâline gelineyecek dövdü. Ben ömrüm boyunca devlet kuvvetlerinin böylesine zâlim, sadist, gaddar ve yağmacı olduğunu ne gördüm, ne de duydum. Dershanelerde bazı kız öğrenciler askerlerin ağır suç teşkil eden tecavüzüne uğradılar. Üniversite binalarını gezdiğimiz zaman, bir barbar ordusunun düşman memleketinin istilasında ancak yapabileceği tahribatın izlerini gördük.

Kitaplar yırtılmış, kitaplıklar kırılmış, yazı makineleri ezilmiş, laboratuvar donatımı çalınmış ya da tahrip edilmiştir; sıralar, sandalyeler, kapılar, pencereler ve duvarlar askerler tarafından silâhsız öğrencilerle savaş tıkları sırada kırılmış, bu hareketlere su-baylar seyirci kalmıştı.

Üniversite hastahanesi bile askerlerin saldıranından masun kalamamıştı. Hastahakıcılar ve hastalar dövülmüş ya da yaralanmıştı.

Üniversite rektörü ve fakülte dekanları bu hareketleri protesto için görevlerini terkettiler; fakat bunların hiç biri Şah Muhammed Pehlevinin Batıdan yana olduğu yolundaki telâkkilerimizi etkilemedi. O hâlâ bizim, komünizme gidişi önleyen çocuğumuzdu. Ne diy yardımın esrar perdesi altında kaybolmuş, ne Şahın kendi ordusunun Şahın kendi halkına karşı işlediği cürümler, hiç ama hiç bir şey, hayalimizde yarattığımız kral tahtından indirmeye yetmedi.

Gerçeklere böylesine sırt çevirerek kendilerini kandırıyoruz, Şah Muhammed Rıza Pehleviyi, Tahran Üniversitesi olayları dolayısıyla doğan hoşnutsuzluklara rağmen cür'etkâr bir darbe vermeye sevketti. Tasarladığı hareket çizgisinin gerekçesi şuydu: Roosevelt'in görüşlerini açıkladığı tarihten aşağı yukarı yirmi yıl sonra İrandaki koşullar ideal bir düzeye henüz varmamıştı. Bunun nedenleri şaşıktı: İran'a yapılan yardım yetersizdi. Amerika özgür dünyanın bir ileri karakolu olarak İran'ın önemini anlamıyordu. Amerika ne derece cimri davrandığını anlamıyordu. Saptanan amacın gerçekleşmesi isteniyor idiye, ekonomik yardım ki katına çıksın

rimahıydı. Ancak bu gibi tedbirler alındığı takdirde Amerika gerçekten başarı vaadeden sonuçlara ulaşabilirdi.

Ele geçirmeyi tasarladığı tükenmez lokmaları hayali içinde, Şah, 1962 yılı Nisan ayında Amerikaya bir resmi ziyaret yapmaya karar verdi. Başkan John F. Kennedy'yle görüşecek ve İran için her alanda daha büyük yardım yapılmasını isteyecekti. Fort Knox'un kaynaklarına yöneltilen bu akımın hazırlanması sırasında, Pehlevî Vakfının 56,800.000 dolarlık ödeneginden sel gibi para akmaya başladı. Propaganda davullarına vurulmaya başlandı.

ŞAHIN KASASI AÇILIYOR

6 Şubat 1962 sabahı Hayber Han'ın izleyicileri bir tüy gibi sessize İmparatorluk Sarayının koridorlarından kayarak Şahın özel çalışma odalarına saldıklarında İran'ın durumu, Tahrandaki atmosfer işte böyleydi... Ajanları buldukları yeri iyi tanıyorlardı, çünkü daha önce buralara çeşitli kereler ustalıkla girip çıkmışlardı. İmparatorluk sarayının çalışma odalarından birinde bir kasa vardı. Bu kasada son yirmi dört saat içinde tanzim edilmiş bir tomar çek bulunuyordu. Ajanlar şifreyi biliyorlardı. Hızlı hareketlerle düğmeyi bir kaç kere sağa sola çevirdiler... kasanın kapağı açıldı; içindeki çek tomarı alındı. Ajanlar, portatif bir fotokopi makinesi üstünde hemen çalışmaya koyuldular. Teker teker tüm çeklerin fotoğrafı alındı. Sonra çekler yerine kondu. Sabahleyin herkes işe başladığında, çeklerin fotokopileri de Hayber Han'a yollanmış olacaktı.

Gecelerden o gece, Hayber Han'ın becerikli ajanları tarafından fotokopileri çıkarılmış olan çeklerin üstesi şöyledir:

Bayan Loy Henderson	1 milyon dolar
Prinses Şams Pehlevî	1 milyon dolar
Derek F. Mitchell	500.000 dolar
Henry R. Luce	500.000 dolar
Allen Dulles	1 milyon dolar
George V. Allen	1 milyon dolar
Şehnaz Pehlevî	2 milyon dolar
William E. Burk Jr.	200.000 dolar
Randolph Dickens, Jr.	200.000 dolar
Prins Hamid Rıza Pehlevî	500.000 dolar
Ahmed Sefik	1 milyon dolar
Seldin Chapin	1 milyon dolar
General Muhammed Amir-Ha	1 milyon dolar

timî	1 milyon dolar
R.A. Pigot	1 milyon dolar
T. W. Piper	1 milyon dolar
Prinses Farah Pehlevî	15 milyon dolar
Prinses Fatma Pehlevî	2 milyon dolar
Prins Abdul Rıza Pehlevî	2 milyon dolar
Prins Gulam Rıza Pehlevî	2 milyon dolar
William Varn	1 milyon dolar
Dr. Ali Amîni	2 milyon dolar
Prins Ahmed Rıza Pehlevî	500.000 dolar
Prins Mahmud Rıza Pehlevî	1 milyon dolar
Cemşid Habîr	500.000 dolar
A. W. Webster	1 milyon dolar
Abdeşir Zahîdi	3 milyon dolar
Roland Lees	1 milyon dolar
Theodor McEvoy	1 milyon dolar
Prinses Esref Pehlevî	3 milyon dolar
Nasrullah Alâm	1 milyon dolar
Hüseyn Ali	1 milyon dolar

Bu listedeki isimlerden bir çokları üstünde gerçekten daha detaylı bir inceleme yapılmaya değer. Bunlardan bir grubun öyküsü 1953 yılının suikastları ve cinayetleri devrine dek gider. O tarihlerde C.I.A. (Merkezi İstihbarat Dairesi) Şahın iktidarda kalması sonucunu sağlayan bir darbe tertip etmişti. Şahın güçlü Başbakanı Muhammed Musaddık, tahtın sürekliliğini tehdit eder bir duruma gelmişti. Musaddık varlıklı bir arazi sahibiydi. Batılılar ona izahı kabul olmayan bir radikal

gözüyle bakıyorlar ve durumuyte tutumu arasındaki bu çelişkilige bir anlam veremiyorlar. Musaddık petrol alanlarını millileştirdi. Petrol gelirlerini İran halkının ihtiyaçları için kullanmaya kararlıydı. Bu hareketi, onunla Batılı petrol konsorsiyumunun arasını uzatmaz derecede açtı. Ancak, Musaddık İran'ın yoksulluk içindeki milyonlarının gözünde yüceldikçe yüceldi.

Musaddık'ın halk gözündeki yeri odenli yüceldi ve güçlendi ki, günün birinde Şah tahtını bırakarak kişisel güvenliğinin sağlanması için solugu İsviçre'ye aldı. Şah'ın geleceği, Musaddık'ı devirmeye kararlı bir avuç fitneci grubun elinde kalmıştı. CIA'nın girişi önlenemeyen banka hesaplarından aktarılan milyonlar imdadına yetişmeseydi Şahın kurtulması olanaksız olurdu. Milyonların desteğinde yapılan karşı-darbe başarıya ulaştı ve Şah tahtına lade edildi. Bu gelişmeyi hazırlayan ve başarıya ulaşmasında en önemli rolü oynayan eski hocaları arasında o zamanki İran Büyük Elçisi Loy Henderson, o zamanki yeni CIA Allen Dulles ve Şahın ikiz kızkardeşi çok kuvvetli tutkuları olan İran'ın Madam Nhu'su Prinses Esref vardı.

THE NATION Centennial Year

THE BILLION-DOLLAR MYSTERY

Fred J. Cook

Nation dergisinin kapağı

Pehlevî Vakfı'na ait çekler üstünde adları bulunan diğer bazı kişileri hemen tanımak olanaklıdır. Henry R. Luce, tabii o zaman Time, Life, ve Fortune dergilerinin baş yayımcısıydı. George C. Allen bir eski diplomat ve Ortadoğu uzmanı, Eski İran Büyükelçisi, eski Dışişleri Bakan Yardımcısı ve çok kere Amerika Cumhurbaşkanlarının kulağı rolünü oynamış bir kimse. Sonradan Ölen Seldin Chapin, Amerikan İran Büyükelçilerinden William E. Warner, Truman yönetiminde Trumanın Dördüncü Nokta yardım programını yürütme görevi verilerek İran'a gönderilmiş ve Eisenhower yönetimi zamanında da 1955 yılına dek kalmıştır. İran'dan ayrılırken Şah tarafından Kralliyet Şeref Rütbesi ile taltif edilmiştir.

Listede Amerikalılar kadar İngiliz adları da var. Bu adlar içinde en belirgin olanları, Ortadoğu'da bir İngiliz filosuna komuta eden İngiliz amiralî R. A. Pigot ile 1960 - 62 yıllarında Orta Doğu Kralliyet Hava Kuvveti'nin komutanlığını yapan İngiliz Hava Vis Marsalî T. W. Piper'dir.

Vakıftan aslan payını alan İranlılar arasında kuşkusuz, Pehlevî ailesi çoğunluğa teskil ediyor. Farah Pehlevî, Süreyya'nın hâlef ve Şahın çok arzulan veliadının ana-sıdır. Onun ödüllü olan 15 milyon dolar ötekilerin hepsine baskındır. Onu 3 milyon dolarla Prinses Esref izliyor. Sonra Pehlevî ailesinin iki üyesi geliyor. Bu iki üye Hayber Han'ın serveti üzerindeki haksız iktisaplarından dolayı bu gün New York Yüksek Mahkemesi önünde hesap vermektedirler. Bunlardan biri, vakıftan 2 milyon dolar alan, Şahın kız kardeşi Fatma Pehlevî'dir. Öteki de 1 milyon pay alan, Şahın erkek kardeşi Mahmud Rıza Pehlevî'dir. Mahmud'la Prinses Esref çekleri, Pehlevî Vakfının müdürleri sıfatıyla bizzat imzalamışlardır.

Vakfın servetini payeden belirgin İranlı adlar arasında o zamanki Başbakan Ali Amîni de var. 1962 yılında istifa eden Amîni, Amerikan basını tarafından, İrandaki yoksulluklara son vermeye kararlı büyük reformist olarak lanse edilmiş durmuştur. Amîni'nin Pehlevî Vakfından aldığı pay 2 milyon dolar. Bu Pehlevî Vakfının finansman kaynakları, zengin İran petrolerinden sağlanan gelirler, Amerikan yardımları hatta askerî tahsisatlarıdır.

Hayber Han'ın ajanları tarafından İran İmparatorluk sarayında bu seri çeklerin fotokopileri alındığından bu yana geçen yıllar içinde, çeklerin çekiliş amacı hakkında çok spekülasyon yapılmıştır. Örneğin, Banker David Rockefeller için çekilen 2 milyon dolarlık çekte görüldüğü gibi, bankerlerin sade

Qtd	Text	AMOUNT	DATE	AMOUNT
22 DEC 61	SOLDS	31.12		56,800,241.55
5 FEB 62	C/LOY HENDERSON	1,000,000.00	1026 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	1,000,000.00	27 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	500,000.00	28 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	500,000.00	29 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	1,000,000.00	30 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	1,000,000.00	31 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	2,000,000.00	32 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	200,000.00	33 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	200,000.00	34 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	500,000.00	35 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	1,000,000.00	36 24	
12 FEB 62	BUY F.I.C.C.	22,000,000.00	19 23	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	1,000,000.00	1032 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	1,000,000.00	37 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	1,000,000.00	38 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	1,000,000.00	39 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	1,000,000.00	1042 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	15,000,000.00	43 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	2,000,000.00	44 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	2,000,000.00	45 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	2,000,000.00	46 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	1,000,000.00	47 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	2,000,000.00	48 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	2,000,000.00	49 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	500,000.00	1050 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	1,000,000.00	51 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	500,000.00	52 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	1,000,000.00	53 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	1,000,000.00	54 24	
5 FEB 62	C/ŞAHİN PAHLAVI	1,000,000.00	55 24	
27 FEB 62	BUY SEVER YEARS PLS	4,000,000.00	19 23	

Pehlevî fonu hesabını gösteren İsviçre bankasına ait belgenin fotokopisi

Memurlar, sendikalarınızı çabuk kurunuz!

Geçen hafta içinde, çeşitli meslek kuruluşları adına yayınlanan bir bildiri, memurlar kendi davalarına sahip çıkmadıkları takdirde, durumun nerelere kadar yarabileceğini açıkça gösterdi. Bildiride yeni personel reformuyla getirilmek istenen «yönetici sınıf» kavramına şiddetle çatılmakta ve tasarıdaki maddenin tam aksine, bu sınıfın ancak bazı fakültelerin mezunlarına hasretileceği ileri sürülerek, aslında kanunun daha da geciktirilmesi amacıyla güden bir gayret sarfedilmektedir. Bildirinin altındaki meslek kuruluşlarının adlarına jikkat edenler, sarfedilen gayretin hangi endişelerden doğduğunu anlamakta geçikmediler. Meslek kuruluşlarının çoğu, bugün barem dışında, «Teknik Personel Yevmiyeleri Yönetmeliği» n den faydalanan elemanların meydana getirdiği kuruluşlardı.

Devlet Memurları Kanunu tasarıyla kaldırılmakta olan Teknik Personel Yönetmeliği, başlangıçta, devletin geçici teknik personel ihtiyaçlarını barem dış yollarla karşılamak amacıyla kabul edilmişti. Sonradan, bu yönetme için getirildiği rahat ücret imkânları, teknik personel statüsünün hiç de geçici olmayan, hattâ bazan «teknik» bile sayılmayacak işlere de uygulanmasına yol açtı, kalifiye işçi diye çok yüksek ücretler alan müsteşarlara bile rastlandı. Bu statüden faydalanan teknik elemanlar da Devletin imkânlarını israf edici yollara saptılar. İnşaat mevsimi sona erip de müteahhitlerin yarıdan ayrılacak zorunda kalan mühendisler, teknik personel yevmiyesiyle kıst rahatça geçirdikten sonra, yaz aylarıyla birlikte tekrar daha kazançlı işlere geçtiler, çünkü, bu statüye göre, istenildiği zaman devlet hizmetine girip istenildiği zaman da kolayca çıkmak mümkün oluyordu. Üstelik, başkentteki bazı bakanlıkların bürolarını dolandıran bu «teknik elemanlar», devlet nezdindeki sinekürleri arasında, dışardan iş alıp devletin sağladığı imkânlarla bol bol müteahhit projesi çizmek imkânını da buluyorlar, müteahhitlerin masrafları devletten gelen asgariler sayesinde hayli düşmüştü oluyordu. Onun içindir ki, Feyyaz Köksal gibi dehqetengiz özel teşebbüsçü bazı müteahhit mühendisler, Tasarının çeşitli safhalarında teknik personel yönetmeliğine dokunulmaması için ellerinden gelen gayretli sarfettiler. Oysa, tasarının yaptığı şey, sürekli kamu görevlerini çeşitli kısıtlara göre sınırlandırmaktan ibaretti ve bu arada, teknik personel de, devlet memurluğu statüsü içinde, eğer hak ediyorsa, çok muhtemelen bugün, kü ücretten fazlasını bile alabilecekti. Ama, ne var ki, müteahhitlerin işine gelen kolaylıklar sona ermekteydi.

Bu çevreler, devlet memurluğu içinde, devlete sahip çıkacak ve kamunun menfaatlerini en yukarı seviyede savunacak bir yönetici sınıfın teşekkül etmesini de istemiyorlar ve kendi elemanlarının bu seviyelere kadar sokulmasını sağlamak için çeşitli hükümlerin tasarıya konulmasına çalışıyorlar. Sonunda istediklerine büyük ölçüde kavuştular ve devlete sahip çıkabilecek esaslı bir yönetici sınıfını meydana getirilmesini engelleyen hükümlerin tasarıya konulmasını başardılar. Üstelik, yöne-

tici sınıfa girmek, hangi fakülteden olursa olsun, mutlaka bir yüksek öğrenim diplomasına da bağlı kılındığı için, büsbütün anti - demokratik ve anti - sosyal hâle geldi. Ama, bugünkü keşme keşin ve bu arada kendilerinin imtiyazlı durumlarının devam etmesini isteyenler hâlâ memnun de girdiler ve kanunu baltalamak için ellerinden geleni yapmaktadırlar.

SEN DE MI BRUTUS?

Bu arada, devlet memurluğunu bir bütün olarak düşümeden kendi memurlarına elverişli mallı şartlar kopartmağa uğrasan idarelerin arasına bizzat Maliye Bakanlığı da akmıştır. Maliye Bakanlığı memurlarının hepsine çeşitli nisbetlerde ek ödenekler sağlayan yasarı, herkesin hayret nidaları arasında, Millet Meclisi' nin gündemine konmuştur. Şimdiye kadar, dolambaçlı yollardan maaş arttırma taleplerine karşı vetosunu kullanmakla ün salan Maliye, bu defa, personel reformunu beklemeden kendisinin baskısına hakmaktadır.

Hükümetin, Bakanlıklardaki personel politikasını belli bir disiplin altında tutmak bakımından gösterdiği aciz karşısında asıl görev, bundan sonra memurların kendilerine düşmektedir. Federasyonlar ve konfederasyonlar şeklinde iyi teşkilatlanmış bir memur vütlesi, hükümetin aciz gösterdiği yerlerde bir bütün olarak duruma hâkim olabilmek imkânını kazanacaktır. Memur sendikaları kanunu TBMM' nin kabul ettiği hâlde, memurların önünde henüz esaslı bir hareket yoktur. Öncülüğün, şimdiye kadar politik bilinc bakımından en uyanık kitlevi teşkil ettiklerini gösteren öğretmenlerden gelmesi, bütün memurların sendikalar hâlinde teşkilatlanması bakımından sezişen tereddütleri kolaylıkla giderebilir.

TIP. Koalisyon ortaklarını uyarıyor

TIP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, bir bildiri yayınlarak A.P. ve koalisyondaki ortaklarının Anayasadan rahatsız olduklarını ve Anayasa ile bağdaşmayan adımlar atıklarını belirtmiştir:

«A.P. ve koalisyondaki ortakları Anayasa açısından doğru yolda sayılmazlar. Bu partilere mensup bazı yöneticiler iç ve dış çıkarıcı çevrelerin menfaatlerini ön planda tuttuklarını her gün yeni bir delilini veriyorlar.

Gerçek Yayınevi İlk Kitabını Sunar: AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER VE SOSYALİZM

Fethi Naci'nin hazırladığı bu kitapta az gelişmiş ülkelerin ortak meselelerini, emperyalizmle olan çıkarışmalarını okuyacak ve az gelişmiş alt ülkede kapitalist olmayan yolun nasıl uygulandığını, sosyalizme doğru nasıl yol alındığını canlı gerçekler halinde göreceksiniz. — Fiyat: 7,5 lira.

GERÇEK YAYINEVİ POSTA ve HAVALE ADRESİ:
Cağaloğlu, Molla Fenari Sok 30-32 P.K. 653 — İSTANBUL

Anadolu'ya ödemeli gönderilir. (15— liradan aşağı siparişler için posta pulu gönderilmesi rica olunur).

İSTANBUL DAĞITIMI: UGRAK KİTABEVİ
Beyaz Saray — Beyazıt

(YON — 074)

MOBİL ve ESSO'nun yıllık raporları

Amerikan Dışişleri Bakanlığına dayanarak
yabancı ülkelerde tatlı kâr nasıl sağlanır?

Ekmekçi

Yabancı petrol şirketleri içinde, Türkiye'de —şimdilik— en iyi durumda olan Mobil'in Amerikada, kendi memleketinde hiç de iyi olmadığını, hattâ Amerikadaki rekabete dayanamayıp kovulmak üzere bulunduğunu tesbit ettik. İlgi çekici bir gelişme de var bu kovulmanın. Mobil, Amerikada durumu zayıfladıkça, Amerika dışında gitmiş kuvvetler mekte, büyümektedir. Amerikadaki durumu ele almazdan önce, yine bu şirketin 1963 raporunun ikinci sayfasında şu satırları okuyalım:

«Son her üç yılda kârlarımız, istihsal ettiğimiz ve sattığımız petrole göre daha çok oranda arttı... (yani kâr çizgisi daha yüksek oldu).

Bir yıl içinde hem Libya'da hem Abu Dabi'de petrol çıkarmağa başladık. 1964 de Abu Dabi'de günde 120 bin fiçit petrol çıkaracağız.

İki usulle kâr sağlamağa uğraşmaktayız:

1 — Daha ekonomik usullerle çalışmak ve masrafları azaltmak.

2 — Bize düşen yatırımları en rasyonel şekilde kullanmak.»

RUZGAR GÜLLERİ

Yine Mobil 1963 raporunun ikinci sayfasında şu ilgi çekici cümleler ver almaktadır:

«Biz, yetmiş beş yıllık hayatımızda her memleketinde bir çok değişimler gördük. Bir çok memleketlerde biz, muazzam hükümet değişikliklerini atlattık. Kovulmadık. Kovulmayışımızın sebebi, bizim politik değil, ticari bir kurum olmamız ve yöneticilerimizin her değişen rüzgâra göre durum almalarıdır...»

PETROL ŞİRKETLERİ HEM ZİNCİR HEM YAGMIŞ..

«Petrol ihraç eden memleketler pek tabii olarak, petrol üretiminden en yüksek geliri elde etmek istemektedirler. Alan, kullanılan memleketler de aynı şekilde petrolü az fiyatla almak istemektedirler. Eğer, bu zıtlasmalar ve karşı davranışlar, milletlerarası anlaşmaların usulleri ile halledilmeye çalışılsa, aslında ticari olan bu meseleler politik meseleler hâline gelecekti ve çözümü daha zor olacaktı. Milletlerarası petrol şirketleri, her dünyanın petrol üretin ve kullanılan memleketleri arasında, bu karşılıklı durumlarla ilgili olarak hem zincir, hem de yağ görevi görmektedirler.

BİZLER OLMASAYDIK!

«Biz olmasaydık, fiyat meseleleri üzerinde hükümetler arasında direkt ve feci olabilecek karşılımlar olabilirdi. Fakat biz politik kurumlar olmadığımız için ticari meseleleri, ticari ölçüler içinde halledebiliriz.»

1 — 27 Mayıs, hazırlanmış olan Atatürkçü gençliğin Anayasa temelindeki haklarını kullanmasından ürkenler gençliğin katta kuvvet gösterileriyle sindirilemeyeceğini iyice bilmelidirler. Devrinci gençlik Türkiye'mizi

Ortaçağ kalıtısı toprak ağalarının ve kökü dışarda kapkaççılarının ve oynattıkları bir alan olarak kalmasına elbet göz yummayacaktır. Anayasadaki haklarını kullanarak gençlere karşı baskı metodları uygulanması, devrinci gençliğin ancak mücadele azmiyle kâmpalayacaktır.

2 — Yeni toprak kanunu tasarısı eskisinden de kötüdür. Ağaların elinde bırakılacak topraklar eski tasarıya göre üç kat artırılmıştır. 510.000 topraksız ve 2 milyon küsur toprağı yetsmeyen fakir köylü ailesinin ızdırapları böylece daha da artacaktır.

Ağaların elindeki toprakları bırakılmadıkça köylüye toprak dağıtılamaz. Bundan dolayı yeni toprak kanunu köylüye sâdece daha çok toprak dağıtılmasını engelleyen maddeyi de kaldırarak gerçekleştirilemeyecek bir vadedir. Ve bu sadece köylü, ama ay kaparmak için düşünülmüş bir oyundan ibarettir.

3 — Çıkarıcı çevreler açık bir rejimde sömürme düzenlerini yürütemeyeceklerini görmektedirler. Onun için çıkarıcı çevrelerin sözcüleri petrol konusunda yabancı şirketlerin menfaatlerini savunmakta sonra, yasadaki hükümlerin değiştirilmesini istemektedirler.

Mobil'in raporunda açıklanan durumuna daha sonra dönmek üzere, Amerika'da en güçlü şirket olan ESSO'nun 1963 raporundan da şu cümleleri nakledelim:

«Rekabet yüzünden Amerikada daha az kâr görülmektedir. Fakat yabancı memleketlerde normalin üstünde kâr sağlama imkânları görüyoruz. Bunlardan yararlanmak için bütün gerekli şeyleri yapmaktayız...»

DIPLOMASININ YARARI:

Yine ESSO raporunda, hükümetlerin bu işlere sadece zamanında destek olmasının yeterli sayılmakta şöyle denilmektedir:

«Endonezya'da Amerikan diplomatik kuvvetlerine dayanarak, Endonezyalılara daha müsbet bir anlaşma vaptırmağa muvaffak olabildik.»

MOBİL AMERİKADAN KOVULMAK ÜZERE:

Mobil şirketinin 1963 raporlarında verdiği rakamları incelenmesi, bu şirketin Amerikadaki durumunun pek parlak olmadığını, oradaki büyük şirketlerle rekabete dayanacak güce olmadığını göstermektedir. Buna karşılık, Mobil'in dünyadaki yani az gelişmiş memleketlerdeki çalışmaları dikkati çekecek derecede artmaktadır. Şimdi rapordan bazı rakamlar verelim:

1 Mobil'in Amerika ve Kanada'da hissesinin fazla olduğu rafineriler sayısı 24 tü. 1963 e kadar bu 16 ya düşmüştür. (Rapor sayfa 10) Burada, yani Amerika ile Kanada da Mobil'in zayıflamakta olduğu, BP, Esso ve Shell gibi şirketlerin onu sıkıştırdıkları ve gerilettikleri anlaşılmaktadır.

2 Mobil'in durumu, dediğimiz gibi Amerika içinde ve Kanada'da zayıflarken, Amerika dışında kuvvetlenmektedir. Mobil'in toptan işletme yerleri 1954 de Amerikada 4078 iken, 1963 de bu 3729 a inmiş, buna karşılık Amerika dışında 1954 de 262 işletmesi varken bu 1963 de 1353 e çıkmıştır. (1963 raporu sayfa 16).

BENZİN VE SATIŞ İSTASYONLARI

3 Elli dörtte, Mobil'in Amerikada 34.085 satış istasyonu varken, 1963 e kadar bu istasyonların sayısı 27.651 e düşmüştür. Amerika dışında ise 1954 de 7.282 satış veri varken bu 1963 de 20.297 ye yükselmiştir.

On yıl içinde bu azalışın en büyük sebebi, Amerikadaki rekabet ve Mobil'in oradaki dev şirketlerle başa çıkamayacak duruma düşmesidir. Buna karşılık, Amerika dışında «tatlı kâr» vardır. Ve Amerikada düşülen bu durum, dışarıda giderilebilir!

bu söz ve yazı hürriyetleriyle ilişkin maddelerini değiştirmek istiyorlar

Anayasa Türk halkının ve bütün azade kuvvetlerin uyanık beklentiğine emareç edilmiştir. Anayasanın kılma dokunmağa kalkışacak eller mutlaka kırılır.»

KURUL YAYINEVİ

SUNAR
TARİK DURSUN K.
sevmek
diye
birşey

— Hikâyeler —

İsteme adresi ve genel dağıtım:

UGRAK KİTABEVİ

Beyaz Saray Çarşıları - Beyazıt

İstanbul

(YON — 078)

'Anayasaya aykırı olarak 30 saat karakolda demirparmaklıklı dar bir hücrede tutulan gençlerden UĞUR MUMCU, son olayları değerlendiriyor.

Biz Anayasayı Savunuyoruz... Ya Siz?..

Uğur Mumcu

Gerçek teminatını yurttaşların gönüllerinde ve iradelerinde yer aldığı inancı ile, hürriyete adalete ve fazilete aşık evlatlarının uyum bekçiliğine emanet edilen 27 Mayıs anayasasının 1. şifli altında son günlerdeki Bulvar olaylarının değerlendirilmesini yapmak istiyoruz. Bu aynı zamanda bir hukuk fakültesi öğrencisi olarak, kanunlara duyduğumuz saygının, sosyal hukuk devletine olan özleminizin gerektirdiği bir davranıştır.

«Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir, düşünce ve kanaatlarını, söz yazı resim ve ya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir veya yayabilir» diyen anayasamızın 20. maddesinin teminatında Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinde bir gurup «Dönüşüm» adlı dergiyi satarken, saldırıya uğruyorlar, dövülüyorlar, komünistlikle itham ediliyorlar, hatta tutuklanıp polise nezaret altına alınıyorlar. Bu olaylar günlerdir Başkent'in Atatürk Bulvarında sürüp gidiyor. Olayları izlemekte olan gençler bile polise yakalansın, anayasamızın 20. maddesine rağmen, 24 saat içerisinde yargı huzuruna çıkarılmazsınız, sabahlara kadar hücrelerde tutuluyorlar. Karakolda 30 saat nedensiz tutulmuş bir genç olarak, olayların kamu oyunca duyulmasında yarar görmekte, kendi yönünden gerekli kanuni haklarını kullanmakla birlikte, ilgilileri anayasaya bağlı oldukları ölçüde göreve çağırılmaktayım. Bu kişisel bir yakınma değil, 27 Mayıs anayasasını «lafz ve ruhıyla» uygulanması ve uygulanmaması sorunudur. Acaba 27 Mayıs'ın getirdiği sosyal anlayışı gerçek yurttaş olarak, gerek görevli

olarak anlamış mıyız?

Çağdaş demokrasiler, toplumun çok yönlü yapısının gerek-tirdiği sınırlamalar ile bağlandırlar. Partiler, baskı grupları sendikalar, çağdaş demokratik anlayışın vazgeçilmez unsurlarıdır. Gençlik bu anlayış içerisinde, baskı grubu olarak görevini her türlü günlük siyasi endişenin dışında yapma çabasında-dır. Özellikle az gelişmiş toplumlarda gerçekler gençliğin baskı grubu olarak demokratik hayatta yer alması zorunlu kular.

Memur ve subay statüleri gereği olarak siyasetle uğraşmazlar, halk ise her türlü sosyal olanaktan yoksun biçimde yaşarken, toplumun bu aydın kuşağı, az gelişmişlik koşullarından yararlanmak isteyenlerin karşısına çıkar. Gençliğin bu dikkilisi varlık nedenlerini toplumun fakirliğinde bulan politik çevreleri tedirgin eder. Dolayısıyla ve dolaysız her türlü baskıya «komünizmle mücadele» gerekçesiyle yapmaya çalışırlar. Onlara göre toprak reformunu istemek, vergi reformunu savunmak, anayasamızın 130. maddesine dayanarak tabii kaynaklara sahip çıkmak, dış ticaretin devletleştirilmesini istemek, Faşist İtalyan Ceza kanunundan alınan maddelerin anayasaya aykırı olduğunu söylemek komünistliklerdir. Böylece de büyük halk yığınlarıyla, aydınlar arasında —en az namussuzlar kadar cesur olan aydınlar arasındaki— düşünce ve eylem birliğine engel olmaya kalkışır. Çünkü bilirler ki bu bağ bir kere kurulursa, halk artık kendi ekonomik çıkarlarına karşı olanlara oyuna verilmeyecektir. İşte böyle bir yapı ve durumda ıtkı Hitler öncesi Almanya ve Mussoll-

ni öncesi İtalya gibi, anti - komünist nümayişler, sahte bir milliyetçilik ülküsü ortaklaşa kın ve çıkarlar Faşist bir düzenin temellerini atar. Faşizmin başlıca dayanağı komünizm korkusu ve demokratik özgürlük düzenine olan güvensizlik olduğuna göre, bu yönde çalışmaları önlemek demokratik ilkelere bağlanan her yurttaşın ortak görevi olmalıdır.

ANAYASADAN HABERSİZ BİR POLİS SEFİ

Ben bu temel amaçla, Hukuk Fakültesi öğrenci derneği başkanlığı olduğum 1963—64 ders yılı boyunca, diğer dernek üyesi arkadaşlarla, yurt sorunlarımızın çeşitli parti sözcüleri, yazar, iktisatçı, öğretim üyeleri arasında tartışmasını sağlamak için açık oturum ve konferanslar düzenledim. Bu açık oturumların sonuncusu Türk Ceza Kanununun 141. ve 142. maddeleri konusunda idi. Bu açık oturumu Prof. Dr. Muammer Aksoy, Cahat Bilgehan, Sahir Kurutluoğlu, Burhan Apaydın, C. Reşit Eyyüboğlu, Doç. Dr. Uğur Alca-kaptan ve TIP. Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar katılıyorlar. Açık oturumun yapıldığı sabah ZAFER gazetesi «Solcular rejimini temelden yıkmak için faaliyete geçti» baş manşetile çıktı. Tarih 7 Aralık 1964. Bir hafta önce düzenlediğimiz «Kalkınma Yolu» adlı açık oturuma o zamanlar genel başkan adayı olan Süleyman Demirel'i çağırmanızı öven Zafer Gazetesi İkinci açık oturumu böyle yorumluyordu. Bu arada fakülte-de bazı guruplar mefai o günkü zafer gazetesinde de yayımlanmış olan ve açık oturuma engel olacaklarını duyuran bildiriler dağıtıyorlar. kaba kuvvet gösterilerine kalkışıyorlardı. Polis işe karıştı.

1. Şube sivil polisleri tarafından şube müdürü İbrahim Ural'ın huzuruna çıkarıldım. Bana neden böyle bir açık oturum düzenlediğini sordu. Ben de bunun hukuk fakültesi olarak görevimiz olduğunu, her partiden eşit konuşmacı çağırıldığını söyledim. Ancak 1 Şubeye yalnız ben çağırılmıştım. Bildiri yayımlayanlar, kavga çıkarırlar değil...

Sayın Şube Müdürü çalışma-larını izlediğini, böyle açık oturumlar yaptığını için hakkımda fiş tuttuğunu, işerse istikbalini mahvedeceğini söylüyor-du! Özellikle «Bu memlekette fişli bir komünist partisi varsa bunun Anayasa mahkemesi tarafından kapatılması gerektiği. ni partilerin anayasamızın 56. maddesinin teminatında görev yaptıklarını hakkında Aybar için fiş tutacaksa, getirdiğim diğer konuşmacılar için de fiş tutması gerektiğini anlattım. Ay- rılırken sayın müdür oturumu iptal etmemi istedil, ben bunu yapmayacağımı söyleyince «Bir daha karşına çıkarsan, başka türlü muamele edeceğim» dedi. Başka türlü muamele, acaba neydi ve buna yetkileri var mıydı?

SEKİZER ADIMLIK DEMİR PARMAKLIKLILAR HÜCRE...

Aradan aylar geçti. Bulvardaki «Dönüşüm» satışları bir takım olaylara sebep oluyordu. Satanlar dövülüyor, küfrediliyor, karakollara götürülüyorlardı.

Ben dönüşüm dergisini satanlardan değilim, bu dergiyi de ilgin yok... Ayrıca öğrenci derneği başkanlığından ayrıldıktan sonra, fakülte-deki kütüphanelerden hiç birine kaydolmadım. Olayların çıktığı 7 Haziran günü, Dönüşümçüler dövlükten Fakülte'de ders çalışmaktaydım. Olayları gece öğrendim ve bu kaba kuvvetle yapılan saldırıya engel olabilmek için, telefonla, en büyük gençlik örgütü olan T.M.G.T. başkanlığına durumu anlattım. Kaba kuvveti önlemenin çareleri üzerinde kendileriyle konuştum. 8 Haziran günü fakülte'de ders çalışırken kitap başından alınarak Birinci Şubeye götürüldüm. Kişi güvenliğini teminat altına alan anayasamızın 30. maddesine rağmen, suçumun niteliği söylen-meksizin, Yenimahalle Karakolunda 8 er adimlik demir parmaklıklı bir hücreye üç arkadaşım ile birlikte kapatıldım. Suçumu bilmiyorum, ailemle görüş-türülmüyoruz, bizi arayanlara ise 1 Şube serbest bırakıldığı-mızı söylüyor, yanlış beyanlar da bulunuyorlardı. Evt anayasa, kişi güvenliği ve 1789 İnsan ve vatandaş hakları beyanname-sinin «herkes, mahkûm oluncaya kadar masumdur» diyen 9. maddesi buna karşılık 1 Şube Müdürünün «Bir daha karşına çıkarsan başka türlü muamele ederim» tehdidi. Bu tehdidin her türlü hukuk kurallından daha geçerli ve etkin olduğunu demir parmaklıklar ardında anladım... Benimle birlikte hücrede yatan ALPER Aktan adlı arkadaşımın da, Kıbrıs mitaliği sırasında aynı müdürle tartışması ve tutuklanması 1 Şube Müdürünün görevini hangi anlayış içerisinde yaptığını ortaya koyar.

Bundan sonra Avukatlarımız Prof. Dr. Muammer Aksoy, C. Reşit Eyyüboğlu, Yunus Koçak, Kemal Çınar, Beyhan Mumcu, Vâlîye, Emniyet Müdürüne yaptıkları başvuruma sonucu ancak yakalandıktan 30 saat sonra savcının huzuruna çıkarıldık. 171 sayılı, kanun ve TCK. 312. madde suçlarını işlemekle itham edildiğimiz ancak savcılığınca serbest bırakıldıktan sonra, bu kez Ankara Merkez Basın savcılığında ifade verdik...

SALDIRILAR, 27

MAYISA KARŞIDIR...

Bu ne İşçi Partisi, ne de bir Dönüşüm dergisi meselesidir. Ayrıca ne Dönüşüm dergisiyle ilişkim vardı, ne de İşçi Partisi'nde bir üyeliğim. Bu 27 Mayıs

Anayasasını koruyan gençliğe karşı, 27 Mayıs'a karşı olanlarca alınması gecikmiş bir intikam gerektirdiği bir davranıştır. Bu gün İşçi Partisi Dönüşümçüler yarın tüm 27 Mayısçılara karşı girişilecek sindirme ve intikam politikasının başlangıcıdır. Bu nedenle bütün Atatürkçü ve 27 Mayısçı kuvvetler birleşmeli ve anayasayı korumalıdır. Bu olumsuz davranışlar devam ederse, aşırı sol ile mücadele gerekçesi tüm namuslu aydınlarla karşı kullanılmasa, fikre karşı yumrukları çıkırsa, kimin hakkı kimin haksız olduğu anlaşmaz ve bu düzen en azından faslı bir yönetimin koşullarını hazırlar.

İnsanlar sadece konuşuklarından değil sustuklarından da sorumludurlar. Gençlik görevinin, devrülere bağlılığına, anayasa düzenine olan saygısının bilinci içerisinde yapacaktır. Her türlü engelli geçip halka dertlerini anlatacağız, bunu önlemeye kim-senin gücü yetmeyecektir. 1920 de Mustafa Kemal'e Komünist diyen Bolu Mutassarrıfı Osman Kadri, hortlamış Atatürk'ten alamadığı intikamı, Atatürkçülerden alacaksa halktan yana olanlara komünist denecekse, biz bu propagandayı komünizme hizmet olarak anlayacak ve mücadelenizi yapacağız. Komünizm le mücadele lâfı değil, sosyal ve ekonomik tedbirlerle yapılır. Boş kafayı, boş müğdeyi istismar eden komünizme, sosyal ve ekonomik reformlara engel olmak la, kafaları boş, karnaları aç bırakmakla bizati anti - komünist ler hizmet etmektedirler.

Her türlü baskıya rağmen mücadele yürüyecek ve gerçekleri söylemekten korkmayacağız. Çünkü Büyük Atatürk «Türk genç devrimlerin, bu rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların gerekliliğine herkesten fazla inan mıştır. Refimi ve devrimleri benimsemiştir.

Bunları gücsüz düşürecek en küçük veya en büyük bir kırptı veya hareket duydu mu, bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, adliyesi vardır demeyecektir. Hemen işe girise, ceptir...» diyor.

27 Mayıs hiçbir şahsa hiçbir zümreye karşı yapılmamıştır, ama sadece sabaha karşı da yapılmamıştır. 27 Mayıs, Atatürk devrimlerine bağlılığın tam bilincine sahip olan bir anayasa ve özgürlük düzenini getirmiştir. Bu düzeni gönüllerimizde ve iradelerimizde yer alan inanç ile koruyacağız.

ŞİDDETLİ BAŞ AĞRILARINA KARŞI GRİPİN

Başarı ile kullanılır!

GRİPİN

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1,
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

GENÇ FOTOGRAFSIZLAR NE DÜŞÜNÜYOR?

101

Hazırlayan: **Muzaffer Erdost**

«BİR ADAM DÜZENLENMİŞ ALETİ BOZUYOR, NATO'DAN DIŞARI ÇIKMIŞ OLUYOR»

HÜSEYİN CENGİZ — İzmir'in Akmeşe Bucağından, Akmeşe 350 hane, bir de yahıl ilkokulu var, Hüseyin ilkokulu bitirmiş, Akmeşe'ye yol geliyor ve oradan İleri gitmiyor. Rançberlik yapmış kendi tarlalarında, bir ara İzmir'e gitmiş, İzmir'e bir ay dolmuşlarda çalışmış.

1 — «Atatürk kimdir?»
«Atatürk, bizim evvelce başımızdı.»

«Ne yaptı?»
«Milleti korudu ve meydana getirdi.»

«Kimden korudu?»
«Düşmanlardan.»

«Düşmanla harp etti mi?»
«Orasını bilmiyorum.»

2 — «Türkiye'de padişah var mı, yok mu?»
«Olması gerekiyor.»

«Atatürk padişah mıydı?»
«Padişah değildi.»

«Neydi?»
«Asker ve bütün milletin adamıydı.»

3 — «Seçim yapıyor mu Türkiye'de?»
«Yapılır.»

«Ne için yapılır?»
«Hükümeti sevdiğimiz partiye kurdurmak için.»

«İstediklerimiz adamlara hükümet kurdurunca, nasıl bir idare kurulmuş oluyor?»
«Güzel bir idare kurulmuş oluyor.»

4 — «Nasıl devlet, ne yapıyor?»
«Nasıl, bir adam İleri gidiyor, düşmanla bir aleti bozuyor. Na sodan dışarı çıkmış oluyor.»

«Birtlesmiş Milletler nedir?»
«Bir yerde fakir düşün. Fakir düşüşün anda, insan olsun, hükümet olsun, haber veriyor oraya, o da yardım eder. Yahı harbe gittik baktık yeniliyoruz, Amerika'dan yardım isteriz, yardım verir.»

5 — «Türklerin düşmanları kimlerdir?»
«İlk başta gelen Kıbrıs'tır. Bizimle birtlesmiş olmyanlar düşmanımızdır. Hatta, birtlesmiş olsak bile, İlerde bize düşman olur, çünkü dinimiz ayrı.»

«Mısır ile dinimiz aynı, dostumuz mu?»
«Bizim dostumuz değil, bize düşmanlık yapıyor. İçinde şu halde bozukluk var.»

«Dostlarımız kimler?»
«Amerika, Almanya, İsviçre, Hollanda. Bunlar dost olabilmek için bizden işçi topluyorlar.»

6 — «Aya niçin gitmek istiyorlar?»
«Kendini yükseltmek, İlim sahibi olmak istiyorlar.»

7 — «Göksel Arsoy'u tanıyor musun?»
«Filde güddüm, arışta.»

«Yaşar Doğu'yu?»
«İsttim ama, hiç filmi seyretmedim.»

«Hangi futbol takımını tutuyorsun?»
«Fenerbahçeyi.»

8 — «Hiç kitap okudun mu? Okul kitaplarından ayrı.»
«Okumadım.»

«Gazete alır mısın, hangi gazeteyi alırsın?»
«Memurlar getirir okurlar, onlardan bulduğumuz gazeteyi alırız.»

«Hiç para verip gazete aldın mı?»
«İlanit'e gittim zaman aldım, Hürriyet, Akşam.»

«Dergi aldın mı hiç, yani mecmua?»
«Ses aldım.»

9 — «Sizin evinizin duvarlarında resim var mı hiç?»
«Kendi aileminin resimleri var. Anamışık duvara, Atatürk'ün Akdemiz İbery dediği resmi var. Bir de karda yürüyor, eli çenesinde

Ölüne bakıyor. Başka resim yok.»
10 — «Hayatta ne olmak istiyorsun?»

«İyi, düzgün ahlaklı bir insan olmak istiyorum.»

«Biz mi önce çıkabiliriz aya, onlar mı?»
«Biz daha evvel çıkarız.»

«Niye?»
«Biz sanlıyız ve Türküz.»

5 — «Dünya neyin üzerinde duruyor?»
«Güneşin üzerinde.»

«Bitişik mi güneşe, ayrı mı?»
«Bitişik.»

6 — «Göksel Arsoy'u tanıyor musun?»
«Film şirketi çalıştırıyor.»

«Başka ne yapıyor?»
«Geziyor, dinleniyor, eğleniyor.»

«Leylâ Sayar ne?»
«Ne iş yapıyor bilmiyorum, kendisi artist.»

«Turgay kimdir?»
«Futbolcu.»

«Yaşar Doğu?»
«Hiç İtmedim.»

7 — «Hayatta ne olmak istiyorsun?»
«İnsan olmak, iş gücü sahibi olmak, yuva sahibi olmak.»

HASAN KÖZ — (Erzincan, İstanbul'da 10 yıl garsonluk yaptı. Orta bir terk, 21 yaşında.)
Soru — Dünya neyin üzerinde duruyor?

Cevap — Güney küre ile, kuzey küre üzerinde durur.

Soru — Asık Veysel kimdir?
Cevap — Asiktir.

Soru — Lozan nedir?
Cevap — Muharebe demektir.

Soru — Cento nedir?
Cevap — Senato Meclisine seçilen kişidir.

AHMET ALTINKAYA — (Bursa Tacir köyü, ilkokulu bitirmiş, 21 yaşında.)
Soru — Zeki Müren kimdir?

Cevap — Kereste müdürünün oğludur.

Soru — Atatürk kimdir?
Cevap — Mustafa Kemal'dir.

Soru — Sinema seyretmek günah mıdır?
Cevap — Sinemaya bakmak günahdır.

Soru — Radyo dinlemek günah mıdır?
Cevap — Günahdır.

Soru — Para nedir?
Cevap — Kendimizi idare edecek gibi bir şeydir.

AHMET AYIK — Sivas, Alaşehir köyü, İlk beşten terk. Bir hayli sehir gezmiş, 22 yaşında.
Soru — Dünya neyin üzerinde duruyor?

Cevap — Dünya Allahın bir hikmetidir. Bizim durdurmaya gücümüz yetmez.

Soru — Mikrop nedir?
Cevap — Mikrop en adı bir pisliktir.

Soru — Zeki Müren kimdir?
Cevap — Zeki Müren bizim gibi bir adamdır.

Soru — Göksel Arsoy kimdir?
Cevap — Göksel Arsoy bizim gibi bir adamdır.

Soru — Dünya ne üzerinde duruyor?
Cevap — Dünya bir kubbe üzerindedir.

Soru — Atom bombası kaç kişiyi öldürür?
Cevap — Bir bomba çok adam öldürür.

Duran Çiftçi (Konya)
Soru — Para nedir?
Cevap — Bir candır.

Ali Çağlayan (Çanakkale)

TÜRKİYE'DE NASIL PARA KAZANILIR?

Zenginlerimizi tanıtıyoruz:

BİR ARMATÖRÜN HİKAYESİ

Devlet Teşebbüsleri, memleketimizin özel sektörü fideliğidir. Büyük vatansever iş adamlarımızdan çoğu orada yetişmiştir. İş hayatının en değerli akıl hocaları oradan çıkmıştır. Vehbi Koç'un Halki Alısbah'ları, Behçet Osmanağaoğlu'ları ve diğer müdürlerinin çoğu, devletin özel sektörü fideliğinden gelmektedir. Armatör Koçman da bu fideliğin nadide ürünlerinden biridir. Koçman, Zonguldak kömür madenlerinin yetiştirdiği bir mühendistir. Aynı kaynaktan fıskıran arkadaşı Selâhattin Göktaş ile ortaktır.

Koçman, Türkiye'de Ünlü Krupp fabrikalarının müessilidir. BMC İngiliz Kamyon Sanayii ile birlikte taffi bir kamyon montajı işine girmiş ve gerekli izni almıştır. Büyük bir gemicilik işletmesine sahiptir.

Bu talihli maden mühendisinin eriştiği zenginliklerin kökü, Batı Anadolu'daki maden yataklarına uzanır. Koçman, krom üzerinde geniş iş yapmıştır. İhraç ettiği madenler, özel bir iskeleden yüklenmekteydi. İskele başında, tabii ki, devletin gümrükçüsü vardı. Koçman'ın bu gümrükçüleri insanca davrandığı ve daima onların hayır duasını aldığı bilinmektedir.

Gümrükçülerin görevi, ihraç edilen madenleri gözetliyerek döviz kaçakçılığını önlemektir. Onlara denmiştir ki, bazı ihraçatçılar, dışarıya sattıkları madenlerin miktarını az gösterirler, ya da yüksek değerli madenlerin düşük değerliymiş gibi muamele görmesini sağlamaya uğraşır. Gümrükçüler, görevlerini titizlikle yapmazlarsa, milyonlarca dolar döviz dışarıya kaçar. Meselâ 157 yılında bin ton madenin döviz değeri, yaklaşık olarak 500 bin lira açıktan bir kâr sağlamak mümkündür.

Tabii ki, bu çüpheci düşünce tarzı, gümrükçüleri öze bir ön yardığı. Yoksa büyük iş adamlarının döviz kaçakçılığına tenezzül edecekleri düşünülemez. Buna kargalar bile güler.

Sıfık Koçman ve Ortağı, Zorlu ve Sarol'un Ünlü döviz komitesinde buldukları sıralarda, özel bir takas izni çıkartmayı başarmışlardır. Bu, gerçekten bir başarıydı, zira takas resmen yasaktı. Takas o kadar yasaklı ki, demir sıkıntısından millet inlerken, demir cevherini İnaat demirinin takasına dahi resmen müsaade edilmiyordu. Takas ancak, «demir cevherini dışarıya gönderip orada demir İmal ettirdim» gibi safca bir İlahtı. maca sayesinde mümkün oluyordu. Kromit yolu, suzuğu ile siyaset tarihimize geçen şeytan iş adamı Ahmet Oğuz Akal bile, yılda 50 bin ton İnaat demiri İmal edecek olan bir fabrikayı krom karşılığı getirebilmek için büyük güçlüklerle kar-

şılaşmıştı. Akal, Beşiktaş Noterliğince hazırlanan bir anlaşmayla, günün adamlarına önemli menfaatler sağlayarak takas iznini alabilmişti.

İşte Sıfık Koçman, bu kadar büyük zorluklarla elde edilebilen takas izninden yararlanabilen nadir iş adamlarımızdan biridir. Koçman, dışarıya krom gönderip karşılığında gemi getirme iznini aldı. 27 Mayıs sarsıntısını da sarsıntısız atlatan Koçman, böylece büyük bir armatör kamyon montajcısı ve Krupp temsilcisi olmuştu... Şimdilik tek özünü, ağır akımlara karşı gösterilen müsamahadır. Kapitalizmin tenkidi, milletin çok seven iş adamını üzmemektedir. Dostlarının söylediklerine bakılırsa, başarılı iş adamı, kapitalizmin tenkitçilerine hadlerini bildirmek için büyük maddi fedakârlıklara kaffanmaya hazırdır.

Aygaz'ın Tankerleri

Ereğli Demir Çelik Fabrikaları yüksek fırınının ateşlenmesi meselesi de, Ortaklığın Yönetim Kurulu üyesi Vehbi Koç'un yardımlarıyla çözülmüştür. Yüksek fırın, likit petrol gazıyla ateşlenmektedir. Bu modern ateşleme metodu sayesinde likit petrol gazına yeni bir pazar sağlanmaktadır.

Türkiye'de bu gazı verebilecek birçok şirket vardır: Aygaz, İpragaz, Milangaz, Mobilgaz gibi. Ereğli Çelik, Aygaz'ı büyük kütellere sokmamak için tanker getirme işini üzerine aldı. Ereğli Çelik, Almanya'da Mercedes fabrikalarına likit petrol gazı taşıyacak iki tanker yaptırdı. Gümrükleme ve trafik işleri de Ereğli Çelik tarafından tamamlanan tankerler, Vehbi Koç'un Aygaz'ına teslim edildi. Bu sayede likit gaz, Ereğli'ye taşınabildi. Ereğli Çelik'in tanker ihtiyacı bitti. Aygaz, edinime değeriyle kendisine devredilmesi tabii olan bu tankerleri başka İşlerinde kullanarak piyasada rakiplerine göre üstün duruma geçti. İş bilenin, kılıç kuşanandır...

Soru — Amerikaya yürüyerek gönderiyoruz?
Cevap — Fakir bir devlet olduğumuz için.
Soru — Naçar katınca gidilir.
Alaaddin Şahindal (Sivas)
Soru — Almanya'ya niçin işçi gönderiyoruz?
Cevap — Fakir bir devlet olduğumuz için.
Büyüamin Güven (Nevşehir)
Soru — Para nedir?
Cevap — Para bütçedir.

AYA BİZ DAHA ÖNCE ÇIKARIZ, ÇÜNKÜ ŞANSLIYIZ

NIYAZI AYDOĞDU — Doğma büyüme İstanbullu, Yedikule sakinlerinden, ilkokul ikinci sınıftan ayrılış. Ama şimdi gazete okuyor. Çocukluğundan beri kunduracılık yapıyor. Annesi, babası sağ. Bekâr. İstanbul'dan başka yere gitmemiş.

1 — «Atatürk kimdir?»
«Milletin kudretli, büyük bir büyüğüdür.»

2 — «Türkiye Cumhuriyeti denince ne anlıyorsun?»
«Türk milleti anlıyoruz.»

«Türkiyenin nüfusu ne kadardır?»
«İki, üç milyon vardır.»

«Amerika ile Türkiye sınır mıdır, değil midir?»
«Sınırdır.»

«Amerikaya yaya gidebilir miyiz?»
«Gidilir, yaya da gidilir.»

3 — «Birtlesmiş Milletler nedir?»
«Bize bunları okulda öğretilmedi.»

4 — «Aya gitmek istiyorlar, niye gitmek istiyorlar?»
«Bizden evvel çıkmak istiyorlar aya.»

Fevzi Bekâr (Kayseri)
Soru — Çıplak bir kadını oynarken seyredersin mi?
Cevap — Hayır, ne seyredince

J. P. SARTRE
ve
FRANTZ FANON
DÜNYANIN
LANETLİLERİ
*
SERMET ÇAĞAN
AYAK BACAK
FABRİKASI
İZLEM YAYINEVİ VE
KİTABEVİ
Beyaz Saray 5/1 Beyazıt, İST.

Soru — Yahya Kemal kimdir?
Cevap — Kim olduğunu bilmiyorum.

Soru — Cento'ya hangi devletler dahildir?
Cevap — Cento'nun kendisi bir devlettir.

Soru — Para nedir?
Cevap — Para, paradır.

Soru — Lozan nedir?
Cevap — Bilmiyorum, görmedim.

S O N

ŞİİR ANLAYIŞI

NAZİM HİKMET ÜZERİNE NOTLAR

Selâhattin Hilâv

dayandı süpürgeşne
uyudu

Birdebire lâkin
ikinci bir Japonya parçalandı karnımda!

2

1930'dan önce yazdığı şiirlerde Nazım'ın toplumcu bir öze fütürist anlayışın ilke ve tekniklerini nasıl taşıdığı açıkça görülüyor. Bu yeni 'poetika'nın estetiği kaynağını şehir ve sanayi hayatında bulur. «Güzellik» ürünler ortaya koyan insanda ve onun ürünlerinde aranmalıdır:

şirine ilhâm veren permin
omuzlarında açılan kanat:
asma köprülerini
demir putrellerindedir!

sen istediğin kadar
tozu dunana katar
süretilirsin atını!
Ben değişmem
en halüsdenden
arap atına,
saatta 110 kilometrelik süratini
demir raylarda koşan
demir beygirimi!

Erkek güzel
«Biblos ilâhı genç Adonis»
köprü başında karşıma çıksa
belki bakmadan geçerim de:
Filozofumun yuvurak gözüküğü e'î üne,
ve ateşimle
dört köşe terli bir güneş gibi yanan yüzüne
bakmadan geçmem!

Belki benim «tab'i sairane» yok!
Neyleyim!
Toprak ananın çocuklarından çok
seviyorum:
kendi çocuklarımı!
(San'at Telâkkisi)
Nazım'ın en ünlü şiirlerinden biri olan «Maklâşmak» da (1923), fütüristlerin «duyarlık» anlayışının kesin bir örneğidir:
Her dinamoyu
altına almak için
çıldırıyorum!
Tükürüklü dilim bakır telleri yahyor
damarlarımda kovalıyor
oto-direzinler lokomotifleri!

3

Dinamizme ve insanın yaratıcılığına inanç; bilim ve teknik hayatının yüceltilmesi; şiir sözlüğünün genişletilmesi amacıyla şiire yeni kelimelerin sokulması; konuların çeşitlendirilmesi, burjuva dünyasının değerlerine karşı çıkış; doğmakta olanın dile getirilmesi; savaşıklık (pasiflikten, yani şiiri sadece bir «izlenim», «tesbit», «yakarış» küçük çapta algıçlık, «nikte», «duygulanma» ya da «güzelleme» olarak aşktan kaçınma); geleneğin köhnemiş zevkine sairane mazmunlara, çağrışımlara, imajlara ve duygulara karşı çıkış Nazım'ın şiirini kuran ve onun modern şiirle arasındaki ilintiyi gösteren unsurlardır. Özellikle 1940'dan sonra üzerinde durulan «sairane» kavramı Nazım'da «tab'i sairane» nin (sairane yaradılış, sairane mizac) eleştirilmesi biçiminde ve şiiri yoksullaştırmayacek gibi ele alınmıştır. «Şiirin sairanelikten kurtarılması» sözüyle dile getirilen bu eğilimin özellikle Rus fütüristleri tarafından önemle ele alınmış olduğunu gördük. (Bakınız Kaynaklar: 5. Yön sayı: 115) Şiir geleneğimiz bakımından önem taşıyan bu konuya ilerde (Nazım Hikmet'te İmaj) değineceğiz.

Şair «Ayağa Kalkın Efendiler» de şöyle diyor:

Bıyıkları pomadalı ahenginiz
süzüyor gözlerini hâlâ
«koyda çıplak yıkanan Leylâ'ya karşı!
Fakat bugün
ağzımızdaki ateş borularla
çalıyor yeni sanatın marşı!
Yeter artık Yenicamlı tıraş,
Yeter!
Ayağa kalkın efendiler..

(1925)

1930'dan önce yazdığı bir başka şiirde de şunları söylüyor:

Mısralarımda yok benim
gözvaşlarım tadım
Şiirlerim içlin
İngiliz tuzu gibi.

Şeyh Bedreddin Destanı'ndan

2

Bu göl İznik gölüdür.
Durgundur.
Karanlıktır.
Derindir.
Bir kuyu suyu gibi
içindedir dağların.

Bizim burada göller
dumanlıdır.
Balıklarının eti yavan olur,
sazlıklarından ısıtma gelir,
ve göl insanı
sakalına ak düşmeden ölür.

Bu göl İznik gölüdür.
Yanında İznik kasabası
İznik kasabasında
kırık bir yürek gibidir demirelerin örsü.
Çocuklar açtır.
Kurutulmuş balığa benzer kadınların memesi.
Ve delikanlılar türkü söylemez.

Bu kasaba İznik kasabası.
Bu ev esnaf mahallesinde bir ev.
Bu evde
bir ihtiyar vardır Bedreddin adında.
Boyu küçük
sakalı büyük
sakalı ak.
Çekik çocuk gözleri kurnaz
ve sarı parmakları saz gibi.

Bedreddin
ak bir koyun postu üstüne
oturmuş.
Hattı talik ile yazıyor
«Teshil» i.

Karşısında diz çökmüşler
ve karşıdan
bir dağa bakar gibi bakıyorlar ona.
Bakıyor:
Başı tıraşlı
kahn kaşlı
ince uzun boylu Börklüce Mustafa.
Bakıyor:
Kartal gagalı Torlak Kemal..
Bakmaktan bıkmış usanmayıp
bakmağa dönmüvarek
İznik sürgünü Bedreddine bakıyorlar..

Nâzım Hikmet

2

Yeni şiirin gerektirdiği nazım biçimi, bu özün dinamizmine, genişliğine, şiddetine ve eleştirici niteliğine uygun düşmeliydi. Nazım Hikmet'in bu ize uygun nazım biçimini bulmak konusunda Mayakovsky'den yararlandığını hem iki şairin kullandığı nazım yapılarının karşılaştırılmasından çıkarıyoruz hem de tanıklıklardan öğreniyoruz. (2) Ne varki, Mayakovsky'nin vezirî-kafiyeli «Rus müstezet»na karşı Nazım, vezinsiz ama çoğunlukla kafiyeli bir serbest nazım kullanıyor. Böylece Divan şiirinin müstezetatından da Edebiyatı, Cedide ve Fecriyat'ın müstezetatından da değişik bir yapı kullanmış oluyor. Mısraların beklenmedik yerlerden kırılarak altalta (geriye ve ileriye) konuluşu genellikle «zengin» kafiyenin kullanışlı bu nazım biçiminde temel özellikleridir. «Gözünde canlandırma» amacının sağlanması için kelimelerin heceleri ne bölündüğü ve bu bölünüşün anlamsızlık sınırında durduğunu görüyoruz:

ATLILAR ATLILAR KIZIL ATLILAR
ATLARI RUZGAR KANATLILAR
Atlari ruzgâr kanat..
Atlari ruzgâr
Atlari..
At
Ruzgâr kanatlı atlılar gibi geçti hayal!

(Salkımsöğüt)

Çıkıyor kayık
İniyor kayık
Çıkıyor ka..
Çık..
İn..
Çık..

(Balrı Hazer. 1928)

Rus fütüristlerinin anlamsız hecelerden kurulu şiirlerinden ya da Dadacıların «fonetik şiir»nden (kelimelerin anlamı olmayan hecelere kadar parça-

Mütareke yıllarında yazdığı ve genel olarak hececi anlayış içinde yer alan şiirlerden sonra, Nazım'ın yepyeni bir öz ve biçime yöneldiği görülüyor. Şiirimizde o güne kadar rastlanmamış bir dünyagörüşünü ve bu görüşün gerektirdiği şiir unsurlarını, nazım yapısını, biçimini ve deyişini bulmaya çalışıyor. Sayın Vâ-Nû, Nazım'ın 1921'de yazdığı «Kızıl Kuş» adlı şiirin, bu bakımdan bir dönüm nottası olduğunu açıkladı. (1) Aynı yılda yazılmış olan ve Nail.V ile ortaklaşa yayınlanan «1+1=BİR» adlı kitapta yer alan «Meşin Kaph Kitap» da bu bakımdan ilgi çekici. Yine aynı yıl yazılmış olan «Orkestra» aranan yeni nazım yapısının ve deyişin bulunduğunu gösteriyor:

hey!
hey!
üç telli sazın
ağacından
Deli tiryakilere
içli ahyon lüleli
bir çubuk yaptılar!

Hey!
Hey!
Dağlarla dalgalarla, dağ gibi dalgalarla dalga gibi
dağlarla

başladı orkestram!
Hey!
Hey!
Ağır sesli çekiçler
sağır
örsterin kulağına
Hay-kır-dı!
Sabanlar güleşiyor tarlalarda
tarlalarda!

«Yalınayak» (1922), «Gözlerimiz» (1922) adlı şiirler de bu bakımdan büyük bir önem taşıyor. Nazım, 1923'de yazdığı, «Şair» de kendini ve şiirini şöyle anlatıyor:

Şairim!
şimşek şekillerini şiirlerimin
caddelerde ısıtık çalarak
kazırım duvarlara
100 metreden
çiftleşen iki sineği seçebilen iki gözüm
elbette gördü
iki ayaklıların
ikiye ayrıldığını..

Şairim!
bir yıl yağın yağmur kadar şiir yazdım..

Şair, şiiri «gökyüzünden yeryüzüne indirmişti» artık; bir çatışmanın içindedir ve yerini almıştır. Eski dünyanın da, eski zevkin de karşısındadır:

Şairim
şiriden anlarını
en sevdiğim gazeli
Anti Buringidir Engelsin..

Savaşçılığın, abartmalı bir biçimde açıklar:

Bana mahsustur bu vuruş
futbol potlilerinin
kurşun kaleminden öğrendi bu zanat!
9 deliğinzden vücudunuza her tiktığı mısra
ışkembentde taş.

Şairiz be,
Şairiz dedik ya be arkadaş..
«Sanatkar Heyecanı» nda (1922) şöyle diyor:
Heyecanımızda
sahakafkan bir atın
dell çizgileri
yok..

Heyecanımız
rayların üstünde kayarken bile
çelik heykeliğini kaybetmeyen
bir
lokomotif..

«Şairin Bir Dakika Tembelliği» (1923) yeni özlü biçimin kaynaştırılması bakımından ilgi çekici. Ayrıca bu şiirde gerçeküstüçü bir doku göze çarpıyor. Akıl ve tabiat yasaları ötesinde yer alan «rüyamsı» imajlarla karşılaşılıyor:

Parmaklarımda kursunkalem
uzadı
büyüdü
Kahımlaşır

aldı bir süpürgeşni biçimini.
İ. ... sokak süpürücüsü oldu elim,

HÜKÜMET TOPRAK REFORMUNA KARŞI

ORHAN APAYDIN

Bağımsız Aydın Milletvekili ve Toprak Reformu Geçici Komisyonu Üyesi

Demokratik Parlamenter rejimlerde hükümetler, Parlamentonun karşısına, takip edecekleri politikanın prensiplerini ve yapacakları işleri kapsayan bir programla çıkarırlar. Parlamentolar, bu programa göre, hükümetlere itimat eder ve işbaşına getirir veya itimat etmez işbaşından uzaklaştırır.

Nitekim, Dördüncü Koalisyon Hükümeti de, Millet Meclisinde okuduğu programda yapacağı işleri tesbit etmiş, bu arada toprak reformu hakkında «yeni şöyle demistir... evvelce hazırlanmış son zamanlarda Meclise intikal ettirilmiş bulunan Toprak Reformu Kanun tasarısının yeni hükümet tarafından ciddi surette takibi ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde gecikmelere uğramadan müzakere imkânlarının sağlanması için her gayretin yapılması lüzumuna inanılmaktadır».

Meclisten bu sözlerle itimat alan ve halk oyunun karşısına çıkan hükümet tatbikatına ne yapmıştır?

Bu sual, bugün sorulduğu gibi, yarın da sorulacak ve sorumlu hükümet adamları için çok acı ve ağır ithamların yapılmasına sebep olacaktır.

Bugünkü Tarım Bakanı, toprak reformu gibi memleket halkının % 75'i için hayati bir konu Meclis Geçici Komisyonunda görüşülmeye başlandığı sırada, partisinin seçim propagandası faaliyeti için diyar diyar dolaşmakta ve âdetâ halkla alay edeceğine, «Toprak reformunu bu devre mutlak çıkaracağız» demektedir. Meclis Komisyonu ise, çalışmalarına başlayabilmek için «zat-ı muhterem» in tesrifini beklemektedir.

Meclis Komisyonuna resmen bildirildiğine göre, seçim gezisinden sonra, Bakanın bir de (Paris seyahati) vardır. Hükümet programındaki «Toprak reformu kanun tasarısının», yeni hükümet tarafından ciddi surette takibi» sözleri ise Meclis zabıtlarında soğuk soğuk sırtılmaktadır. Hükümet, yalnız tasarının takibinde gayri ciddi davranışta bulunmakla kalmamış, benimsediğini programında resmen ifade ettiği tasarını da âdetâ dinamitlemek yoluna sapmıştır, şöyle ki:

Bugünkü hükümetin, mevcut tasarıda bazı «ufak» değişiklikler yaptığı ifade edilerek, yeni bir tasarı, Meclis İçtüzüğü'nün tesbit ettiği usullere de aykırı olarak komisyon üyelerine dağıtılmıştır. Bu «ufak» değişiklikler, tetkik edildiğinde, hükümetin müdafaacısı olduğunu resmen ifade ettiği toprak reformu'nu tamamen reddettiği hayret ve esefle müşahede edilecektir.

MÜLKİYETE DOKUNMADAN REFORM

Eski hükümet tasarısının 1. ci maddesinde (Arazi mülkiyeti tasarruf ve işletilmesine ilişkin toprak statüsünü... yeniden düzenlemek) reformun başta gelen amacı olarak kabul ve maddenin ikinci fıkrasında reformdan faydalanacak geniş köylü kütelerinin yararına uygulanacak toprak reformu tedbirleri tesbit edilmiştir. Bu anlayışa göre, toprak reformu toprak reformu ile birlikte yürütülecek, bu suretle bugüne kadar olduğu gibi, toprak reformu yapılmadan uygulanacak bir toprak politikasından küçük çiftçilerin faydalanamamaları şeklinde ortaya çıkan duruma son verilecektir.

Gerçekten toprak sorunu evvelâ bir mülkiyet problemidir ve kanunî yollarla mevcut mülkiyet düzeni değiştirilmeden toprak reformu tedbirlerinin bir anlamı olmaz. Tarım reformu tedbirlerini uygularken «toprağa kimin sahip olduğu» sorusunu cevaplandırılmak gerekir. Türkiye'de «toprağa kimin sahip olduğu» sorusunun cevabında ise, ziraat kalkınmayı köstakleyen ekonomik meselenin hemen yanında ve hattâ ondan da öncemli vahim bir sosyal adalet problemi ve politik düzen sorunu kendisini göstermektedir. Şimdi zikredeceğim rakamlar devletin resmî kurumlarının rakamlarıdır:

1952 de yapılan bir ankete göre, memleketteki bütün çiftçi ailelerinden % 75.4'ü olan yani dörtte üçü, işlenmekte olan arazinin ancak % 29.4'üne yani üçte birden azına sahiptir ve ortalama olarak her çiftçi ailesine 30 dönüm toprak düşmektedir.

Bütün çiftçi ailelerinin % 24.6'sı yani dörtte birden azı ise memleket topraklarının % 70.6'sını elinde tutmaktadır.

Mülkiyet düzeni değiştirilmeden bu

sosyal farklılaşma ve adaletsizlik önlenmeyeceği gibi, ziraat üretkenliğinin artırılması ve gerçek bir demokratik düzenin memlekette tesisinin de mümkün olamayacağı her aklı başında ve menfaat gruplarına bağlı olmayan kimsenin kabul edeceği bir hakikattir.

İşte bu gerçeklere göz yuman yeni hükümet, 1. inci maddenin birinci fıkrasında teklif ettiği «ufak» değişiklik ile «Toprak reformunun, arazi mülkiyeti ve tasarruf rejiminin yeniden düzenlenmesi» şeklindeki esas felsefesini reddetmektedir. Hükümetin görüşüne göre toprak reformu «topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak ve bu toprakların iyi bir şekilde işletilmesi için gerekli şartları hazırlamaktır.» Biraz sonra izah edeceğimiz vechile, özel mülklerin kamulaştırılması müteakip maddelerle imkânsızlaştırıldığından dağıtılacak topraklar için de hazinenin toprakları kastedilmektedir.

Bugünkü hükümetin özel mülklerin kamulaştırılmasını fillen imkânsızlaştırarak tekliflerini inceleyelim:

1 Eski hükümet tasarısının 1. ci maddesinin 4. üncü fıkrasında aile, çiftçilik yapan karı-koca ve reşid olmayan furuudur şeklinde tarif edilmektedir.

Aile tarifinden resmî furuun çıkarılması, ilk bakışta masum bir değişiklik olarak görülmektedir. Fakat tasarının diğer maddeleri ile birlikte mütalâa edildiği takdirde gerçek ortaya çıkmış olacaktır.

Filhakika, Türkiye'de, toprak reformu fikri, kırk seneye yaklaşan bir müddettenberi, siyasî ortamda aktüel bir konu olmaktan devam edegelmştir. Bu fikrin tabikâtını önlemek isteyen büyük mülk sahipleri muvazaa yolları ile arazilerini yakın hisimlularına tabiatıyla başta çocuklarına dağıtmışlar, bu suretle gerçek kişilere düşen miktar itibarıyla muvazaaten küçültmüşlerdir. Tasarıdaki değişiklikte, reşid hüküm alle tarafından çıkarılmakla bu muvazaa mesrulaştırılmak istenmektedir.

Hükümet bu değişiklikte de iktifa etmemiştir. Kamulaştırılacak arazileri tesbit eden 23. cü maddenin (c) bendinde ailelerle, özel hukuk tüzel kişilerinin nerede olursa olsun bütün arazilerinin tasarıya ekli 2 sayılı cedvelde gösterilen miktarları aşmayacağı ve bu miktardan fazlasının kamulaştırılacağı tesbit edilmiştir.

Bu bendekte alle tabirinin hükümetçe çıkarılması istenmekte ve yerlne gerçek kişi tabirinin konması teklif edilmektedir.

Ayrıca 24. cü maddedeki aileye bırakılacak arazinin genişliğinin hiçbir surette (2) sayılı cedvelde gösterilen miktarı aşmayacağı şeklindeki hükümün çıkarılması da deriş edilmektedir. Hükümetin bu teklifi kabul edildiği takdirde, fillen özel mülklerin kamulaştırılması büyük ölçüde imkânsızlaştırılmış olacaktır.

Zira, biraz evvel de izah ettiğimiz vechile, büyük mülk sahipleri, toprak reformu sözlerinin çıkmasından sonra, arazilerini bilhassa çocuklarına muvazaaten taşımışlardır. Aile tabiri maddeden çıkarılmakla bu muvazaa bir daha mesrulaştırılmakta, reform tabikâtı önlenmektedir. Gerçekten cedveldeki miktardan büyük ve gerçek kişilere ait arazi bulunmak nadirden bir hâdis hâline gelecektir.

28. inci maddenin üçüncü fıkrasında, kamulaştırmadan sonra, mal sahibine bırakılacak miktarın hesabında «aile fertlerinin payları birlikte hesaplanır», cümlesi çıkarılmakla aynı şekilde büyük mülk sahipleri himaye edilmektedir.

2 Düzenli işletmeler (1) Hükümet, küçük işletmeler ile «aile

işletmeleri» nin kuruluş ve devamını esas alan tasarıya hâkim prensibi kabul etmeyecek bir «düzenli işletmeler» tabirini icad etmiştir.

Eski hükümet tasarısında arazi sahibine bırakılacak en az ve en çok (taban ve tavan) miktarları, arazi sınıfları ve iklim bölgelerine göre, 125 dönümden 2500 dönüme kadar olmak üzere tesbit edilmiştir. Ancak arazi (örnek işletme) olarak işletiliyorsa sahibine bırakılacak miktar istisnaen, cedveldeki miktarların iki katı olarak hesaplanacaktır.

Tasarının 25. inci maddesinde ise (fıkra 2) örnek işletmelerin şartları, «bölge şartlarına ve ziraat şekillerine göre işletmecilik tekniği esaslarının gerektirdiği taşınır ve taşınmaz sermaye malları yatırımlarına uygun bir şekilde yapmak, aldığı kredileri yerinde kullanmak, son dört yıl içinde yetiştirdiği ürünlerde muayyen bir nispetten (nispet tasarıda tesbit edilmiştir) fazla verim elde etmek» şeklinde tesbit edilmiştir.

Yeni hükümet ise, (örnek işletme) esasını kabul etmiyerek, onun yerine (düzenli işletmeler) i koymuştur. Bir işletmenin düzenli sayılabilmesi için ise, tarımsal üretimde bölge imkân ve şartları ile tarım şekillerine göre işletmecilik tekniği esaslarının gerektirdiği taşınır ve taşınmaz sermaye malları ile arazi verimli ve bilgili bir şekilde işlemek, gübreleme, ziraat mücadele, imkân olduğu nispette sulama ve damazlık, üretme gibi teknik usulleri tatbik etmek) yeter sayılmıştır. Arazilerinin kamulaştırılması bahis mevzuu orta ve büyük çiftçilerin hemen hemen hepsinin bu şartları haiz olduğu tabiidir.

Yeni tasarıya göre, düzenli işletmelerde arazi sahibine bırakılacak miktar, mutlak olarak 5000 dönümdür.

İşte, dolambaçlı yollardan geçerek bir düzenli işletme icadı ile hükümet orta ve büyük çiftçilere bırakılacak arazi miktarını 5000 dönüme çıkarıvermiştir.

3 Feodalleri ve tarım sermayedarlarını korumak için yukarıdaki iki tedbiri kâfi görmeyen hükümet, başka bir yoldan tavan miktarını biraz daha yükseltmek yoluna gitmiştir.

Eski hükümet tasarısının 23. cü maddesinin son fıkrası, «kamulaştırılan arazideki yapı ve tesislerden kahvehane, han, dükkân, değirmen ve fabrika gibi tarımsal işletme ile ilgili olmayanlar ile miktarları ne olursa olsun bağ ve meyve bahçeleri ve zeytinlikler, fışık, çamlıklar, palamut, meşelikler, okalptüs ve kavaklık gibi ağaçlıklar orman sayılan ve orman rejimine giren yerleri» kamulaştırma dışı bırakmıştır.

Ancak 28. inci maddenin birinci fıkrasına göre, orman hariç, kamulaştırma dışı bırakılan yerlerin yüz ölçümü, belli katsayılar tarla arazisine çevrilerek arazi sahibine bırakılacak miktarın hesaplanmasında nazarı itibare alınacaktır.

Hükümet, 28. inci maddede yaptığı değişiklik ile, kamulaştırma dışı bırakılan yerleri, arazi sahibine bırakılacak miktarın dışında bırakmıştır. Matematik bir ifade ile arazi sahibine bırakılacak miktar, (en çok büyüklük + kamulaştırma dışı bırakılan yerler) olmuştur.

4 Eski hükümet tasarısında arazi sahibine bırakılacak miktarın en çok büyüklüğü, en verimsiz arazi için 2500 dönüm iken, bugünkü hükümetçe 5000 dönüme çıkarılmıştır. Bu arada en verimli arazide 125 dönüm olan tavan yeni tasarıda 400 dönümdür. Cedvelde yapılan değişiklikler, taban ve tavan miktarlarını üç

dört misline çıkarmaktadır.

5 Hükümet, tasarının 16. ncı maddesinde yaptığı değişiklik ile, esas itibarıyla Hazine arazisinin dağıtılması ve dağıtmada Hazine arazisine öncelik verilmesi esasını kabul etmektedir. Halbuki, ciddi bir toprak reformunda kamulaştırmaya özel mülklerden başlanması şarttır. Mutlak surette statüko'yu korumak ve özel mülklere dokunmamak prensibinden hareket eden hükümet, halen mer'î olan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunundan da geriye gitmektedir.

6 Kamulaştırma bedellerinin tesbiti: Hükümet, tasarının 27. ncı maddesinde yaptığı değişiklik ile, arazinin kamulaştırma ânındaki serbest alım, satım ve beliren (rayç) bedelini gerçek değer olarak kabul etmiş ve devletin mali imkânları bakımından özel mülklerin kamulaştırılmasını imkânsuz hale getirmiştir. Halbuki, ciddi bütün toprak reformu kanunlarında olduğu gibi, eski hükümet tasarısında, gerçek değer'in «arazinin iklim bölgesi, kullanma şekli, sulama imkânları, ıslah durumu ve kullanma kabiliyeti» sınıfları gibi fizikî hasılaya tayin eden teknik faktörler ve ulaştırma, pazarlama imkânları gibi ekonomik etkenler esas alınmak suretiyle» tesbit ve takdir olunacağı hükmi mevcuttu. Bir takım spekülasyonlarla şişirilmiş bedellerin ödenmesi Hazineyi ve topraksız köylüyü altından kalkılamayacak bir yük altına itecek ve reformun gerçekleşmesi mümkün olmayacaktır.

Kamulaştırma bedelini tesbit edecek komisyonların teşkilinde yapılan değişiklik ile de, mülk sahipleri, kendi mülklerinin değerini bizzat kendileri tayin edecek duruma getirilmişlerdir.

7 Hükümet, Osmanlı Derebeyliğinden kalma Ortakçılık müessesesini muhafaza ediyor: Eski hükümet tasarısında, arazinin arazi sahibi tarafından bizzat işletilmesine esasından hareket ederek ortakçılık ve kiracılık müesseselerini kabul etmemiş, istisnai hâllere inhisar ettirmiştir.

Bugünkü hükümet, emeği ile geçinen milyonlarca köylünün insafsızca istismarına yol açan bu feodal müesseseyi de hasasiyetle muhafaza etmek yolunu seçmiştir.

Bunun sonucu olarak, absante arazi mülkiyetini de yeni hükümet tamamiş olmaktadır. Bilindiği gibi, bizde toprak sahipleri ekseriyetle şehir ve kasabalarda oturan tüccar-essnaf serbest meslek erbabi veya kasabada oturmayı tercih etmiş hal ve vakti yerinde köylülerdir. Büyük toprak sahibinin köyde oturduğu nadirdir. Onun şehirde muhtelif alâkaları vardır. Tüccar, essnaf, serbest meslek erbabi ise, ekseriya tediyeye edilemeyen borçlar mukabilinde köyde toprak sahibi olmuştur. Bu durumda köyde vücuda gelen rant ve diğer kıymetler şehir ve kasabalarda toplanmaktadır. Bizde bu durumun şu özelliği de vardır: Başka memleketlerde şehir ve kasabalarda toplanan bu millî sermayeler, bilhassa sanayi alanında yatırımlara tahsis edildiği halde bizde tefecilik sahasında kullanılır. Köyde üretilen fazla değerler şehir ve kasabaya gelir ve oraldan mürabaha kanakıyeye tekrar köye döner. Bu devran, fakir köylünün bütününü yıkılması ve topraklarının tefecilerin elinde temerküzü sonucunu yaratır. İşte, bugünkü iktidar, getirdiği tasarı ile halkın aleyhindeki bu düzeni devam ettirmek istemektedir.

8 Toprak ve tarım reformlarının uygulanmasında önemli herkeşce bilinen kooperatifçiliğin yerleşmesi için eski hükümetin getirdiği ileri hükümler de bugünkü iktidar getirdiği tasarı ile halkın rılmıştır.

9 Toprak reformunun uygulanacağı bölgelerin belirlenmesinde Devletçe arazi ıslahı ve geliştirilmesi programı içersine alınan yerlere öncelik tanınacağı eski tasarıda belirtilmiştir.

Bugünkü iktidar, 11. ncı maddenin ikinci fıkrasında yaptığı değişiklik ile, (Reform bölgesinin belirlenmesinde, ziraat mülklerin mahallî arazi pötahsiyeline nispetle açık surette düşük verimle çalıştırılmaların çoğunluk teşkil ettiği bölgelere öncelik tanınır) hükümünü getirmiştir. Bu masum gözükten değişikliğin anlamı ise seç vericidir. Hükümet, Çukurova ve Ege'nin zengin ve büyük çiftçilerinin bulunduğu yerleri, Reformun uygulanmasında en sona bırakmakta, gerekli donatıma sahip bulunmayan fakir mntakalara öncelik vermektedir.

Bugünkü iktidarın toprak reformu konusunda anlayışını belirtebilmek için getirdiği tasarının başlıca hükümlerine temas ettik. İktidar yoksul ve topraksız köylünün aleyhine ve büyük mülk sahipleri lehine daha başka hükümler de getirmiştir. Bunlardan da ayrıca bahsedeceğiz.

Halkın aleyhindeki tasarruflarına rağmen hâfâ halkı adatacaklarını sananlar, bir gün fecî şekilde aldandıklarını anlayacaklardır. Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

GELECEK SAYIDA

Prof. Dr. Muammer Aksoy

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanının iddialarını cevaplandırmaya devam edecektir.